

Osnovna šola Rodica
Domžale, Kettejeva ulica13

OPREMA KOFUTNIKOVE DOMAČIJE V SREDNJIH JARŠAH

Gibanje Znanost mladini
Raziskovalna naloga s področja etnologije

Avtorici: **Monika Adler in Maša Žerjav, 8. razred**

Mentorica: **Vilma Vrtačnik Merčun, prof.**

Domžale, marec 2007

Kazalo

	Stran
1 Povzetek	3
2 Zahvala	4
3 Uvod.....	4
4 Kmečke hiše v literaturi	5
5 Pogovor z etnologinjo Mojco Tercelj Otorepec	7
6 Dosedanje raziskave Kofutnikove domačije.....	12
7 Izvor hišnega imena Kofutnik	14
8 Zunanja podoba Kofutnikove domačije	15
9 Stanovanjski prostori Kofutnikove domačije.....	18
a. Hiša.....	18
b. Veža in črna kuhinja	19
10 Gospodarski prostori Kofutnikove domačije.....	21
a. Hlev.....	21
b. Šupa, svinjak, stranišče in lopa za orodje.....	22
11 Razprava.....	23
12 Zaključek.....	25
13 Literatura in viri.....	25
14 Priloge.....	26
Priloga 1: Popis zunanosti Kofutnikove domačije	27
Priloga 2: Popis hiše ali kmečke izbe	33
Priloga 3: Popis veže s črno kuhinjo in kamre	39
Priloga 4: Popis gospodarskega dela domačije	46
Priloga 5: Popis dvorišča	50
Priloga 6: Razgovor z go. Pepco Žebovec	55

Slika na naslovni strani: Kofutnikova domačija okrog leta 1920.

1 OPREMA KOFUTNIKOVE DOMAČIJE V SREDNJIH JARŠAH

V raziskovalni nalogi sva želeli ugotoviti, katere predmeti so bili v prostorih 400-let stare večinoma lesene Kofutnikove domačije in kako so bili ti razmeščeni v njih. Opravili sva natančen popis predmetov v stanovanjskem in gospodarskem delu domačije. Osrednji prostor je bil hiša, v kateri so imeli krušno peč, bogkov kot, mizo, klopi, dve postelji, šivalni stroj, pisalno mizo in omaro. V hiši so obedovali, molili, delali razna ročna dela ter se gredli ob krušni peči. Oče, ki je bil 12 let župan, je imel v hiši pisalno mizo, mama pa je na šivalnem stroju šivala za domače potrebe. Vsak teden se je hiša spremenila v kopalnico, ko so se okopali v čeburu. Kadar pa je kdo v družini umrl, je v hiši stal mrtvaški oder. V veži je kuhinjska omara ali kredenca, zidan štedilnik pa so podrl in postavili kovinskega na drva. V črni kuhinji je v glavnem še tako, kot je bilo, le police z lonci in zidanega svinjskega kotla ni več. V kamri sta dve omari, dve postelji in dve nočni omarici, v katerih so imeli včasih nočne posode. V njej so spale ženske, moški pa so spali v hiši. V hlevu, ki je bil pozidan, so imeli ob lesenem žlebu privezanega konja, kravo in eno do dve telici. Pozimi so imeli v hlevu tudi svinjak in kokošnjak. Hlev se nadaljuje v leseno šupo, v kateri so hranili listje in slamo za nastlivanje živini. Tam je bil tudi svinjak, stranišče na štrbunk in lopa za orodje, na tramove pa so obešali kose in grablje. Pod streho gospodarskega poslopja so hranili seno. Pred hišnim vhodom je bila vrtna uta, v kateri so poleti tudi obedovali. Pod nadstreškom so imeli zajčnik, dohod v kokošnjak, mizarstvo mizo za razna popravila, stolico za žaganje drv in kotel za žganjekuho.

ABSTRACT

THE EQUIPMENT OF THE »KOFUTNIKOVA DOMAČIJA« HOMESTEAD IN SREDNJE JARŠE

The goal of our research work was to find out what objects were in the rooms of a 400 hundred – year – old, wooden Kofutnik's house and how they were placed in the house. We have made an inventory of the object in the residential part of the house and of the outbuilding. The house was in the centre of the property. There they had a baker's oven, a corner for praying, a table, benches, two beds, a sewing machine, a writing desk and a wardrobe. They were eating, praying, doing manual work and warming themselves at the baker's oven. The father, who had been a mayor for twelve years, had the writing desk, while the mother was sewing for them on the sewing machine. Every week the house was changed into the bathroom for everyone was bathing in the tub. When a member of the family died, a catafalque was set up. In the hall there was a cupboard, while the stove, built of stone, was replaced by a metal one which used wood. The "black kitchen" (a kitchen where the smoke is not carried off by a chimney) is still well- preserved, with the exception of the shelves for pots and the big kettle that are not there any longer. In the small room there are two wardrobes, two beds and two bedside tables with chamber pots in it. Women slept in this room, while men slept in the house. In the stone stable they had a horse, a cow and one to two heifers. In winter they also had pigs and hens in the stable. The stable continues into a wooden shed, where they kept leaves and straw for strewing. There was also a pigsty, a privy and a tools shed. Scythes and rakes were hung on the beams. Hay was kept under the roof of the outbuilding. In front of the house entrance there was a summerhouse where the family dined in the summer. Under

the jutting roof they had rabbits, access to the henhouse, a work table for repairs, a stool for wood sawing and a kettle for distillation of spirits.

2 ZAHVALA

Zahvaljujeva se g. Lovrencu Giovanelliju, da si je vzel čas in nama odgovarjal na vprašanja ter nama dovolil popis posameznih prostorov Kofutnikove domačije. Zahvaljujeva se tudi njegovi sestri, gospe Pepci Žebovec, ki nama je pripovedovala, kako so pri Kofutniku nekoč živeli. Zahvaljujeva se tudi ge. Mojci Tercelj Otorepec, da nama je pomagala in nama dala potrebne nasvete za popis predmetov.

3 UVOD

V naši bližnji okolici stoji stara domačija, zgrajena iz lesenih brun. Strokovnjaki z Zavoda za varstvo kulturne dediščine ocenjujejo, da je stara okrog 400 let, kar pomeni, da je bila zgrajena pred letom 1600. Starost te hiše je pritegnila najino posebno pozornost. Glede na to, da so učenci naše šole v preteklosti že raziskovali njeno zgodovino, sva se odločili, da bova raziskali opremo Kofutnikove domačije. V tej leseni hiši živi gospod Lovrenc Giovanelli, ki bi nama, od katerega sva želeli izvedeti, kako je bila opremljena v času njegovega otroštva.

METODE DELA

Najino raziskovanje se je začelo tako, da sva si zastavili cilje in izdelali delovni načrt. Preden sva odšli na teren, sva pregledali razpoložljivo literaturo o starih hišah, kolikor sva jo lahko dobili v šolski in Knjižnici Domžale. Potem sva prebrali dosedanja dva raziskovalna naloga, ki obravnavata Kofutnikovo domačijo. Kako se lotiti zastavljene naloge, torej popisa opreme, naju je poučila konservatorka, gospa Mojca Tercelj Otorepec z Zavoda za varstvo kulturne dediščine v Kranju. Z njo sva se srečali v Budnarjevi hiši v Zgornjih Palovčah nad Kamnikom. Kako je potekala zaščita te hiše in kakšne napake so bile pri tem storjene, naju je poučila tudi arhitektka Iva Šubelj Kramar, upraviteljica Budnarjeve muzejske hiše. Na teren sva se podali v decembru 2006, kasneje pa še januarja in februarja 2007. Popisali sva vse prostore v Kofutnikovi hiši in jih slikovno dokumentirali. Opisovanje predmetov, za kar sva prosili lastnika hiše, gospoda Lovenca Giovanellija, sva posneli na diktafon. Kasneje sva doma vse posneto gradivo izpisali in ga uvrstili v preglednico, skupaj s fotografijami predmetov. Za vsak prostor sva po navodilih etnologinje in konservatorke, Mojce Tercelj Otorepec, narisali skico s točno lokacijo posameznih predmetov. Sledil je pogovor o predmetih z gospo Pepco Žebovec, sestro Lovrenca Giovanellija, ki je svojo mladost prav tako preživela v Kofutnikovi domačiji. Tudi pogovor z njo sva najprej posneli na audio kasete, nato pa dopolnili opise predmetov z njenimi komentarji. Nastalo gradivo nama je mentorica natisnila, nato pa sva ga nesli v pregled g. Lovrencu Giovanelliju in ge. Pepci Žebovec, katera sta bila najina glavna ustna vira. Sodelovali sva tudi z etnologinjo, go. Sašo Roškar, ki v tem času na Zavodu za varstvo kulturne dediščine pripravlja konservatorski načrt za Kofutnikovo domačijo. Domenile smo se, da bo v okviru svojega dela lahko uporabila najino raziskovalno gradivo ter vso slikovno dokumentacijo. Po pregledu in dopolnjevanju

gradiva sva raziskovalno nalogo dokončno oblikovali in napisali končne ugotovitve in zaključke.

CILJI RAZISKAVE

V raziskovalni nalogi Oprema Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah sva si postavili naslednje cilje:

1. Ugotoviti, kako so bili opremljeni posamezni prostori v Kofutnikovi domačiji pred 70-imi leti.
2. Ugotoviti, kje so se nahajali posamezni predmeti v prostoru in narisati skico.
3. Ugotoviti, kaj so v posameznem prostoru delali, oziroma čemu so bili posamezni predmeti in prostori namenjeni.
4. Poiskati in slikovno dokumentirati čim več starih predmetov.

NAJINE HIPOTEZE

Pred izdelavo raziskovalne naloge sva predvidevali naslednje:

1. Hiša je imela naslednjo opremo: krušno peč, bogkov kot, mizo, klopi in stole, skrinje in posteljo. Namenjena je bila druženju čez dan, prehranjevanju in spanju.
2. Črna kuhinja je črn, s sajami »oblečen« del veže, ki je imel obokan strop, na katerem so se sušile klobase. V njej so bili pripomočki za kuhanje in peko.
3. V veži je bilo ogledalo in čeber za umivanje. To je bil prehoden prostor v hiši, od koder so se odpirala vrata v vse ostale stanovanjske prostore.
4. Kamra je bila opremljena s posteljo in skrinjo. Služila je samo za spanje družinskih članov.
5. Hlev je imel žleb, ob katerem so privezane stale ali spale krave in telički.
6. Šupa ali listnjak je služil za shranjevanje slame in stelje. V njem je bil tudi svinjak za eno ali dve svinji, WC na štrbunk, lopa za orodje in lopa za kokoši.
7. Pred hlevom in šupo je nadstrešek, kjer so shranjevali komat, koso, srpe, grablje in drugo kmečko orodje.

4 KMEČKE HIŠE V LITERATURI

Na območju Jarš je vse do konca 19. stoletja prevladovala kmečka dejavnost. Zato ni čudno, da imajo še danes stare hiše zasnovane kmečkih domov. Z rastjo industrije in obrti na severnem obrobju Domžal so hiše začele izgubljati kmečko funkcijo, zato so začeli opuščati hleve in druga gospodarska poslopja. Kljub temu pri nekaterih starih hišah še vedno najdemo opuščene hleve, staje, svinjake in redkeje kozolce.

Ivan Sedej piše, da je podoba kmečkega in ljudskega stavbarstva na Slovenskem zapletena, vendar pa lahko govorimo o treh osnovnih tipih hiš in domačij - o **alpski hiši, primorski hiši in subpanonski hiši** ter še posebej o alpski in panonski dimnici. Pogosto so najlepše tiste stavbe, ki so nastajale na stičišču tipov in jih ne moremo čisto zagotovo uvrstiti v trdno tipološko skupino. Raznovrstne kmečke hiše na Slovenskem pa izvirajo iz osnovnih oblik (I. Sedej, 1989, str 16).

Glede na Melikovo tipologijo kmečkih hiš se na našem območju prepletata dva tipa hiš: osrednjeslovenska hiša in slovenska alpska hiša (Anton Melik, 1963, str. 531). Alpska hiša je narejena večinoma iz lesa, razen v spodnjem delu, kjer je zidana. Osrednjeslovenska hiša pa je v celoti zidana.

Ivan Sedej piše, da se zasnova hiš na Gorenjskem ni bistveno spreminjala od obdobja kolonizacij v srednjem veku pa prav do 19. stoletja. Izboljšave in nove poudarke so najprej uresničili premožnejši naročniki, posebno v 16. stoletju, ko so bili poglobitveni hišni tipi na Gorenjskem že izoblikovani. Vodilno vlogo so prevzele zidane hiše, ki jih kot gorenjsko značilnost omenja tudi Janez Vajkard Valvasor. Skromne lesene hiše so z vsemi svojimi poudarki in okrasjem sledile zidanim. Skromna lesena stena, ki so jo najbrž ometali in pobelili, govori o prizadevanjih skromnega kmeta, da bi svojo hišo približal veljavnim lepotnim idealom v okolju (I. Sedej, 1989, str. 174 - 175). Takšna hiša, lesena, deloma ometana in popleskana, je tudi naša Kofutnikova hiša v Srednjih Jaršah, ki je bila verjetno zgrajena že v 16. stoletju.

Ivan Sedej tudi piše, da so poleg zidanih tudi na alpskem ozemlju poznali v celoti leseno hišo, največkrat pa hišo z leseno izbo in zidanim vežnim ter gospodarskim delom. O obliki hiše poleg zasnove odločajo tudi gradiva. Panonska in subpanonska hiša sta praviloma leseni, pokriti pa sta bili s slamnato streho. (I. Sedej, 1989, str. 17).

Kofutnikova hiša je zgrajena v obliki stegnjenega doma, ker so pod eno streho združeni vsi stanovanjski in gospodarski prostori. Okna so bila pri starejših hišah majhna, tako kot pri Kofutnikovi hiši. Ivan Sedej piše, da so od srednjega veka pa do srede 19. stoletja majhna okna vrezovali v dve bruni. Večja okna v lesenih hišah so se začela uveljavljati šele v 19. stoletju (I. Sedej, 1989, str. 31). Pri večini starih hiš so majhnim oknom dodane rešetke ali gavtre.

Kofutnikova domačija je imela nekoč zelo majhna okna, ki so danes zabita.

Pomembna sestavina kmečkih hiš je bila peč. Posebni obliki peči, ki se je razvila predvsem na Gorenjskem, pa tudi drugod, pravimo kar kmečka peč. Gre za zidan objekt, obdan z lončenimi pečnicami, ki je kot del stavbe postavljen v kot ob vratih v bivalnem prostoru - imenovanem **izba ali hiša** (I. Sedej, 1989, str. 33). Peči so bile povezane s črno kuhinjo. Večina peči je imela tudi zapeček. **Črno kuhinjo** imenujejo tudi dimnica. Hrano so kuhali v lončenih posodah na odprtem ognju. Prostor je bil brez dimnika in se je zato dim nabiral pod stropom. Oprema stanovanjskih prostorov v kmečkih hišah se je s časom spreminjala. Notranjščina bivalnega prostora je bila v

srednjem veku večinoma zelo skromna: miza, klop in morda še surova tesarska skrinja. V 16. stoletju so se najbrž na Gorenjskem in na Koroškem pojavili prvi stoli tudi v kmečkih hišah, ki so bili sprva namenjeni le pomembnejšim gostom (I. Sedej, str. 36).

Najbolj smotrno urejena je bila nekoč hiša s črno kuhinjo. Tu so bili prostori čisti in topli, razen kuhinje so bili vsi brez dima. V kuhinji so kuhali in kurili peč, ki je ogrevala dnevno sobo ali hišo. Taka hiša je bila sorazmerno varna pred požarom, saj je bila kuhinja skoraj vedno zidana, nevarne iskre pa so se lovile pod kamnitim obokom. V hiši so bile velike kamnite posode, kadi za vodo in mast, kamniti vodnjaki in hišni žlebovi, okenski in vratni okvir (Ivan Sedej, 1976)

Nekatere hiše na Slovenskem imajo leseno izbo in kamnito vežo s kuhinjo. Marsikje je bila v veži zakajena "črna kuhinja". Iz veže pridemo v "hišo" (izbo, sobo) in od tam v kamro. Kmečki spalnici so nekoč pravili kamra. Hiše so se tudi spreminjale od časa do časa. Pred 400 leti so poznali večinoma enoprostorne hiše. Nato so že postavili pregrado in s tem ločili izbo od kuhinje ter kurili peč v veži. Kasneje so dodali še spalnico in kamro (Ivan Sedej, 1976).

5 POGOVOR Z ETNOLOGINJO MOJCO TERCELJ OTOREPEC

V decembru 2006 sva se v muzejski Budnarjevi hiši v Zgornjih Pavlovčah srečali z etnologinjo in konservatoriko, go. Mojco Tercelj Otorepec z Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Kranj. Naš pogovor sva posneli in kasneje strnili njene napotke, mišljenja in informacije v zvezi s konservatorskimi deli v Budnarjevi hiši (zaradi podobnih del v Kofutnikovi hiši, ki jo obravnavava v okviru raziskovalne naloge) v pričujoči zapis.

METODE DELA

V tloris zgradbe vrišemo vse predmete in jih označimo s črkami ali številkami. V legendi potem navedemo, kaj pomenijo. Zraven običajnega poimenovanja navedemo tudi stara domača imena, če jih predmeti imajo. Za prikazovanje tega, kaj visi po stenah, lahko uporabimo takšno tehniko, da k tlorisu dorišemo ploskev na ustrezni strani in na njej prav tako označimo predmete s črkami ali številkami. Spodnji del stene se drži tlorisa. Tako lahko dobro lociramo vse predmete po stenah. Lahko pa uporabimo drugo tehniko in steno narišemo ločeno, na njej potem razporedimo predmete, kakor so v prostoru. V tem primeru si moramo točno označiti, katera stena je narisana.

Ne trudimo se s celim tlorisom, ampak označimo samo predmete. V oklepaju zapišemo, kako se predmetu po domače reče. Prostore si lahko razdelimo. V konservatorski službi je praksa, da moramo etnologi vse delati sami. Dobro pa bi bilo, da bi se eden pogovarjal, eden pisal, eden pa fotografiral. Snemanje je tudi dobra varianta. Pri zapisu posnetega pa je mogoče nekaj več dela.

Najprej ugotavljamo trenutno stanje, potem pa skušamo raziskati pretekle načine življenja prebivalcev v izbrani stavbi. Ko je v hiši živela cela družina, je bilo gotovo drugače. Ti podatki nam povedo, kako so ljudje v določeni hiši živeli. Temu primerno

so hiše posodabljali, jim dodajali prostore, jih prenavljali, dograjevali stene ali pa so na novo prizidali. V Budnarjevi hiši zagotovo kamre ni bilo. V Tunjicah je hiša, ki je bila tudi prenovljena, pa tudi v Nevljah je ena takšna, ki je imela kamro posebej prizidano. Ko se je družina priselila v hišo in so v njej živeli in delali, se je družina morda povečala, imeli so več otrok in ker so več rabili, je bilo treba prostore dodajati. Za nas je to uganka, ki jo raziskujemo. Zanima nas, kaj so dodajali in kdaj je bilo kaj podrto. Zazidana vrata kažejo, da je bilo v določenem zgodovinskem obdobju še nekaj prizidano, pa danes morda ni več vidno. Dobro je, da je popis natančen, da se točno ve, kje je kaj bilo, npr. kako velike so bile police in kaj je bilo na njih postavljeno. Na fotografijah se lahko vidi, ni pa tako natančno, kot če bi nam o tem pripovedoval nekdo, ki je v hiši živel.

Hišo naprej gledamo kot celoto, potem celoto razdružujemo po prostorih. V staro hišo je navadno težko priti, dokler ljudje v njej še živijo. Pridemo večkrat, da nas ljudje končno sprejmejo in nas spustijo noter. Ljudje običajno pravijo: »Jaz nimam nič posebnega notri. Pojdite raje k sosеду, on ima novo hišo. Ta je pa zares krasna.«

Pogovor z etnologinjo Mojco Tercelj Otorepec, 16. november 2006.

Inventarno knjigo za Budnarjevo hišo, v kateri so popisani vsi predmeti, sta videli. Predlagam, da za Kofutnikovo hišo naredita računalniško inventarno knjigo tako, da zbereta podatke o predmetih v preglednicah za posamezne prostore. Fotografirata predmet in ga opišeta. Premično dediščino, kar predmeti so, obravnavamo vedno v povezavi z načinom življenja. Pri hišah, ki so prišle v javno last, smo označevali predmete s svinčnikom ali s čopičem. Pri Kofutnikovi hiši tega ne bosta mogli. Po številkah jih označite le v razpredelnici. Predmet se lahko tudi nariše, temu pravimo etnološka risba. V skici točno določimo mesto, kjer predmet stoji. Če nimamo tega podatka, mu težko določimo mesto, ko predmete postavljamo nazaj v prostor.

Ponavadi so prostori, v katerih ljudje še živijo, zelo natrpani s predmeti. Težko se je odločiti, kateri predmet bomo popisali in kateri ne. Vodilo pri takšnem popisu je, da je treba popisati vse. To je nek utrip življenja, ki kaže, kako imajo prebivalci trenutno zadeve urejene. Pri popisovanju Budnarjeve hiše tega nismo imeli na razpolago. Imeli smo le stare slike zadnjega stanja, ko je gospod Cveto Budnar, ki je hišo prodal Kulturni skupnosti v Kamniku, tukaj še živel, slike iz časa, preden se je pričela prenova te hiše. Če pa imamo v hiši človeka, ki v njej živi, je to velika prednost, saj

lažje dobimo podatke. On pozna tudi domače izraze za predmete. Ko ga bosta vprašali, kako se je reklo kakšnemu predmetu, bo mogoče povedal knjižni izraz, vedno pa je potrebno povprašati tudi, kako on temu reče po domače, oziroma kako v Jaršah ta predmet poimenujejo. Omari na primer ponekod rečejo kosten, postelja je tudi špampet, kar izhaja iz nemškega jezika.

DELO ETNOLOGA

Kmečke hiše so stavbna dediščina oziroma del stavbarstva, ki ni nujno v javni lasti, ampak v zasebni. Pretežno se z njimi ukvarjamo etnologi v konservatorski službi, delno pa, če gre za gradove ali cerkve, umetnostni zgodovinarji. S to delitvijo se osebno sicer ne strinjam. Etnolog je prav tako usposobljen obdelati grad ali cerkev, iz drugega zornega kota. Pri nas velja nenapisano pravilo, da etnolog dela v vaškem prostoru, umetnostni zgodovinarji pa v mestnem. Za trg Motnik sem na primer kot etnolog izdelala strokovne podlage s sodelovanjem celotne ekipe konservatorjev na ZVKDS OE Kranj. Trg je vmesna stopnja med vasjo in mestom. Pri nas trgi pogosto niso ohranjeni. Veliko trgov so spremenili v mesta in se ta faza v razvoju sploh ni ohranila. Podobno je pri starih kmečkih hišah, ki jih hočejo novi lastniki na vsak način spremeniti. Podoben problem imamo pri Kofutnikovi domačiji. Bodoči lastniki imajo interes staro podreti in sezidati novo ali pozidati nepozidano, kjer je še kaj praznega prostora. Lahko sicer delamo rekonstrukcijo stare hiše, vendar je to ponaredek, ki ne more nikdar biti takšen, kakršna je stara hiša sedaj. Uporabljeni materiali ne bodo iz tistega obdobja, ko je nastala hiša. Njen nastanek je bil enkratni dogodek, ki je nastal v 17. ali 18. stoletju in nemogoče ga je na novo narediti, razen če bi šli obrtniki delati vse ročno. Izhajati moramo iz tistega, kar se je do danes ohranilo.

OBNOVA KOFUTNIKOVE DOMAČIJE

Na Zavodu za varstvo kulturne dediščine konservatorji različnih temeljnih ved, tudi s področja etnologije, pripravljamo in izdelujemo konservatorske programe oziroma načrte za prenovo dediščine in spomenikov. Praviloma se s predmeti ukvarjajo muzealci. S stališča etnologa je bolje, da predmete popisuje oseba, ki vodi prenovo hiše. Hiša, ki bo postala muzej, mora imeti nek program in ta postane del konservatorskega programa. Ni dobro, da nek strokovnjak proučuje samo zgodovino stavbarstva, s predmeti pa se ukvarja nekdo drug. Iz predmetov je viden razvoj hiše od preteklosti do danes, pa tudi različnih načinov življenja ljudi in kulture. Predmeti govorijo o zgodovini načinov življenja ljudi, z njimi si lahko razložimo rast in razvoj hiše. Zato je dobro, da vse dela ista oseba ali ekipa strokovnjakov. Če bo prišlo do obnove Kofutnikove domačije, bom predlagala, da bili tudi učenci OŠ Rodica sodelavci ekipe pri prenovi Kofutnikove domačije. Ob enem nastaja tudi vaša raziskovalna naloga.

Ali bodo sedanja lesena bruna ostala, bo razvidno iz naše raziskave, oziroma konservatorskega programa. Predmeti so sestavni del tega programa. O tem, kaj se da s Kofutnikovo domačijo narediti, je več možnosti. Skupaj z vašo šolo in občino bomo določili, kakšna bo namembnost Kofutnikove domačije. Pri drugih, podobnih primerih je težava pogosto v tem, da občine nimajo zadosti denarja za odkup in ureditev spominsko varovanih hiš. Kljub temu je raziskovalna naloga je zelo koristna, še posebno, dokler v hiši živi gospod Giovanelli. Od njega bo lažje dobiti podatke, kot pa, če bi bila hiša prazna.«

ZNAČILNOSTI KMEČKE HIŠE (NA PRIMERU BUDNARJEVE HIŠE)

Hiša je glavni bivalni, spalni in delovni prostor. Kopalnice niso obstajale. Še v 20. stoletju tudi ljubljanske hiše niso poznale kopalnice. Kopalnice so začele nastajati šele v 50-ih 20. stoletja v mestnih hišah, izjemoma tudi pred drugo svetovno vojno.

Budnarjeva domačija v Zgornjih Palovčah

Kmečke hiše imajo različno postavljene bogkove kote. Ponekod imajo v bogkovem kotu razpelo, drugod Marijo z Jezusom. Na Gorenjskem imajo ponekod drugačno razporeditev, recimo v Kranjski Gori ali v Bohinju, kar je bilo odvisno od tega, kakšna je bila navada v tistem kraju.

Budnarjeva hiša, ki izhaja iz 17. stoletja, je prvotno imela samo vežo s črno kuhinjo, oziroma dimnico in kmečko hišo. Kamra je bila kasneje dozidana na vzhodnem koncu celotne domačije. Hiša je bil tisti prostor, v katerem so se ljudje družili, v katerem so vsi skupaj živeli, pozimi delali, na primer pletli koše ali karkoli drugega, poleti pa so se večinoma zadrževali zunaj in obdelovali njive ter skrbeli za gozdove. Ker so varčevali z energijo, so imele kmečke hiše majhna okenca. Pozimi niso imeli veliko svetlobe, da ne bi skoz okna ušlo preveč toplote. V hiši so običajno sedeli in si kaj pripovedovali, televizije niso poznali, luščili so fižol ali delali kaj podobnega, tukaj so se srečevali, tukaj so tudi spali. V hiši se je dogajal tudi zadnji del življenja. Pokojnega so položili na pare, ob njem so bedeli, ljudje pa so umrlega prihajali kropit. Tradicionalna zasnova hiš v vaškem prostoru je bila podobna vse do 20-ih, 30-ih let 20. stoletja so delali na takšen način. Šele kasneje se je pojavilo več sob, tako da so otroci dobili vsak svojo sobo. Dnevna soba je izraz, ki se je pojavil v stanovanjskih blokih po drugi svetovni vojni. V kmečkih hišah pa še danes rečejo, da gredo v hišo in ne v dnevno sobo.

Hiša je bil tisti glavni stanovanjski prostor, kjer se je odvijala večina življenja. Veža pa je bil delovni prostor in kuhinja za ljudi in živali. Tako, kot vidimo danes v Budnarjevi hiši, v resnici ni bilo nikoli. Predmeti niso bili tako postavljeni. To je turistični prikaz. Predmeti, ki so danes razobešeni v veži, so bili nekoč shranjeni v raznih omarah.

Sklednik pa je verjetno bil. Vse je bilo zakajeno, ker so tu kuhali in kurili, da je bilo toplo v hiši, kjer so se največ zadrževali.

Cveto Budnar, zadnji prebivalec Budnarjeve hiše, si je v kamri uredil belo kuhinjo, da ni kuril in kuhal v veži. Zakuril je samo zato, da je imel toplo krušno peč v hiši. Zadrževal se je v glavnem v beli kuhinji in v hiši, v veži oziroma dimnici pa ne veliko. Današnja oprema kamre oziroma bele kuhinje ni primerna. V take hiše sodi na grobo narejena oprema, kakršna je bila včasih, le ta bi služila muzealski namembnosti.

Okna so dvojna ali škatlasta. Takšna okna so delali v obdobju, ko še niso poznali termopan oken. Ponekod so imeli tudi enojna okna, ampak tam jih je pozimi zeblo.

V predalniku ali pa v mentrgi so včasih spali manjši otroci. Mentrgra je bila miza za mesenje testa, ki pa ni iz te hiše, ampak jo je upraviteljica Iva Šubelj Kramar naknadno dodala. V času obnove hiše so bili predmeti na podu in sprva niso bili zaklenjeni, tako da je bilo marsikaj tudi odnešenega.

Kmečka domačija se deli na stanovanjski in gospodarski del. Takoj za stanovanjskim delom je pri Budnarjevi domačiji listnik (ponekod mu rečejo šupa), ki so ga imeli za steljo, za listje, poleg njega pa je pod. Čim je hiša prazna, propada. Če pa nekdo živi v njej in le malo zakuri, ji da dušo. Imela sem možnost, da sem si šla ogledat naokrog stare lesene hiše, da sem jih imela primerjavo. V Vranji Peči je lesena mežnarija, ki je narejena tako, kot mora biti, to je, da so bruna zaobljena. Na Dolenjskem, pa okrog Brežic in na Pohorju imajo ravna bruna, tukaj, na tem območju, pa ne. Včasih je bila streha hiše v eni ravnini in s slamo krita. Ne vem, zakaj so se pri obnovi Budnarjeve hiše odločili za skodle.

Pod je služil za razna poljska dela, na primer za mlatenje žita, pa tudi za shranjevanje mlatilnice in raznih kmečkih orodij. Ponekod je bil pod skupaj s hišo, drugod je bil ločen. To je bilo odvisno od razvojne stopnje, kdaj je hiša nastala, pa tudi od tega, kako bogat je bil kmet. Bilo pa je tudi obdobje, za katerega je bilo značilno, da je bilo vse v enem sklopu. Budnarjeva kmečka hiša je vrhhleven ali vrhkleten objekt. Če si to hišo ogledamo z druge strani, vidimo, da je bil spodaj goveji hlev, ovčjek, posebej pa je bila še klet in svinjska kuhinja.

Pri podu so nekatera bruna originalna – polkrožna, slabša so bila zamenjana. Na stari sliki Budnarjeve hiše je dobro vidno, da so bila polkrožna bruna tudi na stanovanjskem delu hiše. Takšna lesena bruna so bila značilna tudi za Domžale, Moravče, Lukovico ter okolico.

PROBLEMATIKA TIPOV KMEČKIH HIŠ V SLOVENIJI

Pri vrhlevni hiši je hlev služil tudi za izolacijo. V hiši so imeli krušno peč, pod njo pa živali, ki so grele ljudi od spodaj. Ena takšna hiša je bila v Spodnjih Palovčah še v času obnove Budnarjeve hiše. Ko si vstopil vanjo, si vedel, da so živali spodaj, saj si jih slišal in čutil toploto. Kasneje je ta hiša pogorela, sedaj pa imajo nadomestno hišo. Vsak prostor ima svojo funkcijo. Včasih so zelo varčevali s prostorom. Danes ne varčujejo več in si pozidajo ves razpoložljiv prostor, četudi na račun vrta. Tak nevarčen način zidave je prišel k nam v 50–ih, 60–ih letih, ko so po celi Sloveniji začeli zidati velike enonadstropne hiše, ki so stale ena zraven druge, brez vrta in z obilico balkonov. Balkon kot hišni element prihaja iz mest. Ljudje so šli iz vasi v

mesta in so tam videli balkone, pa so jih začeli zidati tudi na podeželju. Toda če imaš hišo nekje na podeželju, ne rabiš balkona, ker imaš okoli hiše zadosti vrta. Posamezni elementi so se prenašali večinoma iz mest na podeželje, redkeje obratno. Če hodimo po velikih mestih, marsikje najdemo hiše, ki v tisto okolje ne spadajo. Na Lukovškem je bila krasna stara lesena hiša, ki so jo podrli brez vednosti Zavoda za varstvo kulturne dediščine. Potem pa so dali predlog, da bi naredili leseno vilo, ki bi sodila v predmestje ali v mesto, v Domžale na primer, nikakor pa ne v hribe. Na Homcu pa je nekdo naredil majhno lesenjačo. Vendar Homec ni v hribih, da bi tam delali lesene hiše. Tja sodijo zidane hiše. Ljudje vidijo reklame skandinavskih lesenih hiš in jih brez pomisleka prenašajo v naše okolje. Pri nas je naš tip hiš razvijalo podjetje Riko, kasneje nekoliko tudi Marles, na primer lukovško hišo. Pri gradnji hiš bi se morali bolj zgledovati po naši domači stavbni dediščini. Ta je res alpska, ampak ne ista kot drugod v Alpah. Pri nas so bile kmečke hiše lesene, pa tudi zidane.

6 DOSEDANJE RAZISKAVE KOFUTNIKOVE DOMAČIJE

Hiša stoji na križišču med Jarško in Mlinsko cesto v Srednjih Jaršah. Kofutnikova domačija je bila nekoč velik grunt z veliko zemlje. Pripadalo ji je 350 arov, danes pa 100 arov zemljišča. Je pritlična in večinoma lesena. Nekoč je imela slamnato streho, danes pa je krita s salonitnimi ploščami. Del lesene hiše so kasneje ometali in ji pozidali hlev, ki je iz opeke. Ker je hiša zelo stara, ima tudi zelo majhna okna, ki so danes zabita in jih nadomeščajo nekoliko večja. Hiša ima obliko stegnjenega doma, kjer stanovanjskemu delu sledita hlev in šupa. Hiši pripada še kozolec, ki je za vasjo. Leta 1855 so jo prizadele poplave.

Zahodni del Kofutnikove hiše je v celoti lesen.
Nad okni je navidezen ali zatrepn gank.

Hiša ima obliko stegnjenega doma, ki stoji v smeri vzhod zahod. V tej smeri je dolga 24 metrov in široka pet metrov. Na severozahodni strani je leseni stanovanjski del hiše, ki je dolg 5,5 metrov. Na severni strani nato prehaja v zidani del, ki meri 7,3 metra. Sledi leseno gospodarsko poslopje, ki je dolgo prav tako 5,5 metrov. V notranjosti stanovanjskega dela ima Kofutnikova hiša naslednje prostore: hišo ali izbo, vežo, črno kuhinjo, majhno shrambo in kamro (Dejan Tesovnik, Andraž Vrhovec, 2003).

Pri Kofutnikovih so sredi 19. stoletja živeli trije neporočeni ljudje: sestri Marija in Marjana ter brat Jernej Maček. Ker so bili revni in niso imeli nasledstva, sta leta 1852 Marija Maček (26. 6. 1841–15. 4. 1922) in njen brat Jernej peš v Trst, kjer sta vzela v rejništvo nezakonskega sina nekega grofa Giovanellija. To je bil Janez–Johan Giovanelli (11. 9. 1852–1. 3. 1933). Sprva so za rejništvo dobivali še nekaj denarja, kasneje pa so otroka posvojili. Johan Giovanelli se je poročil z Marjano Habjan, Škrabarjevo iz Zgornjih Domžal (7. 6. 1855–4. 12. 1914) in prevzel nasledstvo pri Kofutniku. Z ženo sta imela sedem otrok, od katerih sta dve hčeri umrli že v otroštvu, trije otroci pa so med letoma 1910 in 1920 odšli v Ameriko s trebuhom za kruhom. Doma je ostal njun sin Johan (Ivan) Giovanelli (22. 5. 1894–1964), v Srednjih Jaršah pa je živela tudi njegova sestra Ivana (poročena Velkaverh, 21. 5. 1889–1980). Johan (Ivan) Giovanelli je bil med prvo svetovno vojno v Galiciji v Karpatih ranjen, izgubil je prste na nogi. V letih 1924 do 1936 je bil župan občine Jarše in kasneje Homca, ko se je občina Jarše združila s sosednjima občinama.

Johan Ivan Giovanelli, ko je prevzel županstvo v Jaršah (arhiv L. Giovanellija).

Poročna slika Katarine in Johana Giovanellija, slikano v Kamniku, 8. 7. 1923 (arhiv L. Giovanellija).

Z ženo Katarino Kaplja (23. 11. 1896–1988), ki je bila doma z Vira, sta imela pet otrok: dve hčerki sta umrli pred četrtem letom starosti, najstarejši sin Ivan Giovanelli (21. 3. 1924–9. 5. 1944) pa je umrl krute smrti v koncentracijskem taborišču v Mauthausnu med drugo svetovno vojno (Teja Grad, Karmen Moneta, 2004). Danes živita še Jožefa (Pepca) Giovanelli, poročena Žebovec (roj. 1925, živi na Viru) in njen brat Lovrenc Giovanelli (roj. 1928), ki je po smrti mame, Katarine Giovanelli, leta 1988 postal lastnik Kofutnikove domačije in pripadajočega zemljišča.

Družina Giovanelli okoli leta 1930: mama Kati, oče Johan, levo od mame je sin Lovrenc, desno od očeta hčerka Pepca in dedek Janez, zadaj so sestrična Ivanka, sin Ivan in sestrična Minka.

Kofutnikovi so imeli svoje zemljišče severno od Srednjih do Zgornjih Jarš (od Bunkeža do Zalokarja), kar je spadalo prej v katastrsko občino Jarše. Poleg tega so imeli še zemljišče vzhodno od Mlinščice in Kamniške Bistrice (še dve vrsti hiš čez današnjo strugo Kamniške Bistrice na Viru). Tam je bila zemlja slaba (6. kategorije, čeprav so zanj plačevali davke, kot bi bila 1. kategorije). Tri njive so imeli še na Mengeškem polju. Od teh je bila ena po drugi svetovni vojni nacionalizirana; sedaj jo obdeluje kmetijski kombinat Jablje, druga je last Lovrenca Giovanellija, tretjo pa ima njegova sestra Jožefa. Oba, Lovrenc in Jožefa, dajeta danes njivo v najem. Zemlja znotraj naselij Srednje Jarše in Vir je bila nacionalizirana in odpisana. Kofutnikovi so pred drugo svetovno vojno sejali žito, oves, ječmen, pšenico, koruzo in krmne rastline: peso, repo in zelje. Imeli so tudi nekaj živali: konja ali vola, kravo, telico ali junca in dva prašiča (Teja Grad, Karmen Moneta, 2004).

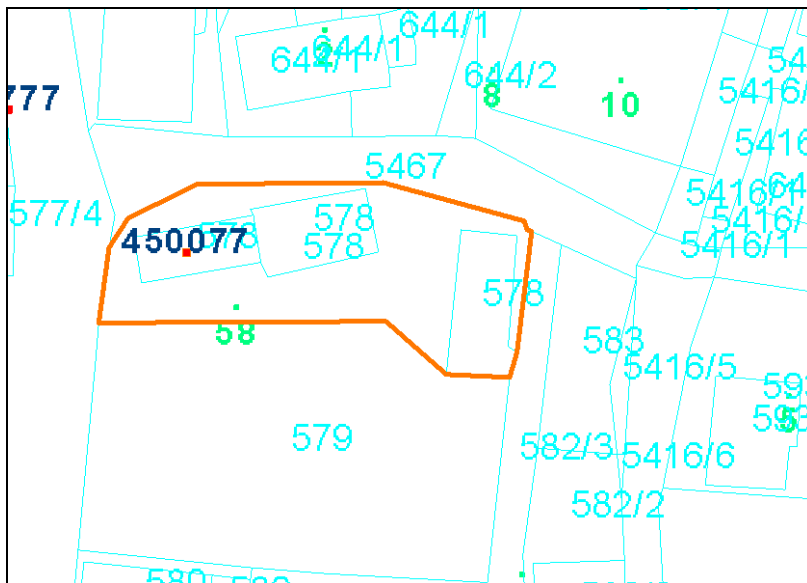
7 IZVOR HIŠNEGA IMENA KOFUTNIK

Zanimivo je tudi samo hišno ime. V Status animarumu, ki ga hranijo v župniji v Mengšu, je najprej vpisano hišno ime Plahutnik, ki je prečrtano in poleg njega napisano Klofutnik.

Danes se hiši po domače reče Kofutnik oziroma, kot ime narečno izgovorijo, Kofut^onk. Iz tega sklepamo, da ime Kofutnik ne izvira iz klofute, ampak verjetneje iz nekdanjega hišnega imena Plahutnik.

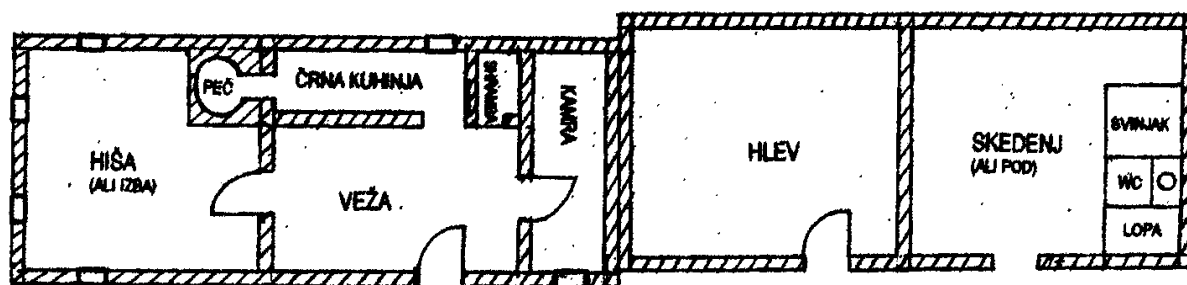
8. ZUNANJA PODOBA KOFUTNIKOVE DOMAČIJE

V zemljiško katastrskem prikazu (po starem *zemljiško katastrski načrt*) ima območje Kofutnikove domačije parcelno številko 578, na parcelni številki 579 pa je Kofutnikov sadovnjak. Ta parcela je v tem trenutku že prodana novemu lastniku, ki namerava na tem mestu sezidati stanovanjsko zgradbo. V katastrskem načrtu je vrisano še gospodarsko poslopje, ki se je pred osmimi leti zrušilo. V neposredni bližini teče umetni potok Mlinščica, ki ima parcelno številko 5426.

Srednje Jarše – (Vir, MKRS, GIS KD, kopija, Indok center, Metelkova 4, Ljubljana)

Podrobnejši opis zunanosti Kofutnikove domačije je v prilogi. Na tem mestu le na kratko predstavljava zunanost domačije. Stavba je obrnjena proti jugu, kjer je glavni vhod v stanovanjski in gospodarski del. Na zahodu jo omejuje Jarška cesta, na severu pa Mlinska cesta. V stanovanjskem delu so naslednji prostori: hiša ali izba, veža s črno kuhinjo in majhno shrambo ter kamra. Zahodni del stavbe je zgrajen iz zaobljenih lesenih brun, ki so znotraj ometana na trstičje in prebeljena. Na severni strani, kjer je peč in črna kuhinja, je stanovanjski del zidan. Gospodarski del Kofutnikove domačije sestoji iz hleva in listnika ali šupe (avtorja raziskovalne naloge, po katerih povzemava tloris, sta ga pomotoma imenovala skedenj ali pod). Pod je do leta 1999 stal ločen od domačije, kakor je razvidno iz zemljiško katastrskega prikaza zgoraj. V predelu, kjer je bila šupa, so imeli še tri lesene prostore: svinjak, stranišče in lopo za orodje. Na koncu šupe so običajno imeli voz.

Tloris Kofutnikove hiše (povzeto po: A. Vrhovec, D. Tesovnik, 2003)

Oglejmo si posamezne dele Kofutnikove domačije.

Zahodni del Kofutnikove domačije je grajen iz zaobljenih brun. V zgornjem delu je zatrejni gank.

Pogled na leseni stanovanjski del z južne strani.

Nad glavnim vhodom so sušili koruzo.

Vzhodno od glavnega vhoda je založena klop in okno od kamre.

Oprema Kofutnikove domačije v Srednjih Jaršah

Vhod z južne strani v nekdanji hlev v srednjem delu hiše.

Zadnji del hiše z jugovzhodne strani, kjer je v notranjosti šupa.

Severozahodni stanovanjski del Kofutnikove domačije. Dobro je viden zidan predel, kjer je kmečka peč in črna kuhinja.

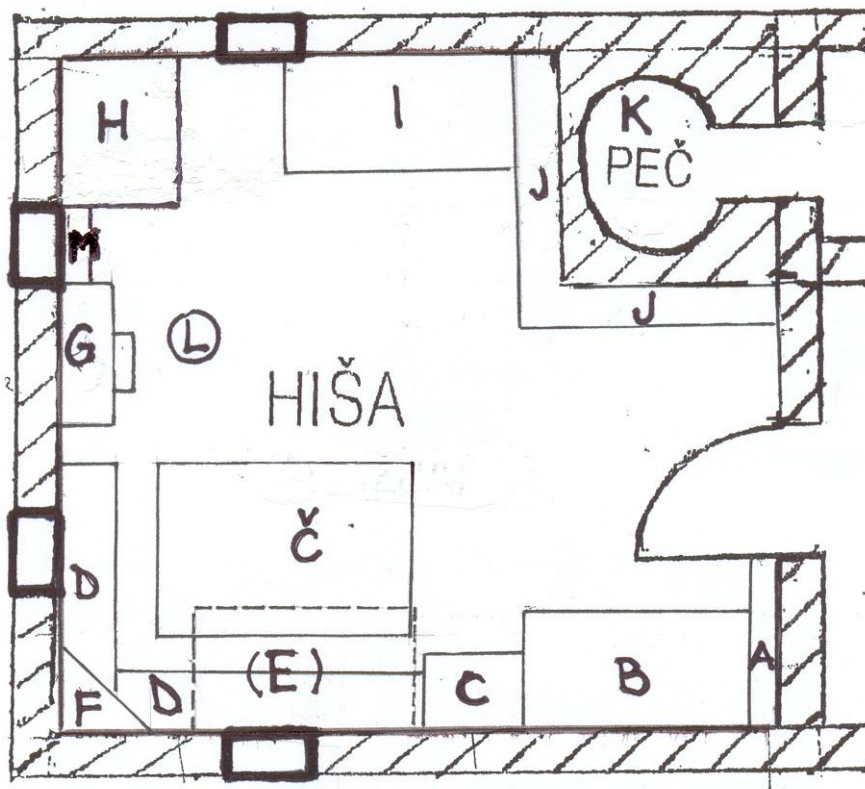
Osrednji del Kofutnikove domačije s severne strani. Na desni je okno od kamre, naprej je kasneje pozidan hlev.

Severozahodni del Kofutnikove domačije, kjer je šupa. Ta del je v najslabšem stanju.

9. STANOVANJSKI PROSTORI KOFUTNIKOVE DOMAČIJE

9.1 Hiša ali kmečka izba

Legenda:

A – polica pod stropom	G – pisalna miza
B – postelja	H – omara
C – šivalni stroj	I – postelja
Č – miza	J – klopi ob peči
D – klopi	K – kmečka peč
(E) – postelja (nekaj časa)	L – luč
F – bogkov kot	M – polička

V hiši je bilo središče življenja. V njej so se vsak dan družili, obedovali, molili, delali razna opravila in se zabavali ob prostem času. Ženske so v njej pletele ali opravljale druga ženska ročna dela, oče je v njej opravljal županova pisarniška opravila. Ob večerih so se greti ob peči, ob njej sušili perilo, ponoči pa je bila spalnica za moški del družine. V hiši so se enkrat v tednu umivali v čebru. V hiši je bil tudi mrliški oder, kjer so se poslovili od umrlega družinskega člana.

Polica pod stropom je služila za shranjevanje krtač, zdravil in krem. Nanjo so odložili vse, kar otroci niso smeli doseči. Pod poličko so bili obešalniki, na katere so obešali delovne obleke. Da so bile stene toplejše in zaradi lepšega izgleda so imeli ob posteljah okrasne preproge. Dve postelji v hiši sta služili za spanje. Bogkov kot je bilo hišno svetišče z razpelom v središču. Ob njem so molili in obedovali. Pod Bogkovim kotom so bile klopi in miza, za katero so obedovali, sedeli pri pogovorih, igrah ali pri prebiranju fižola. Za mizo so sprva imeli mentrgo, ki je občasno služila mami za

mesenje testa. Ko so otroci zrasli, je bila ta premajhna in so h klopem postavili večjo mizo.

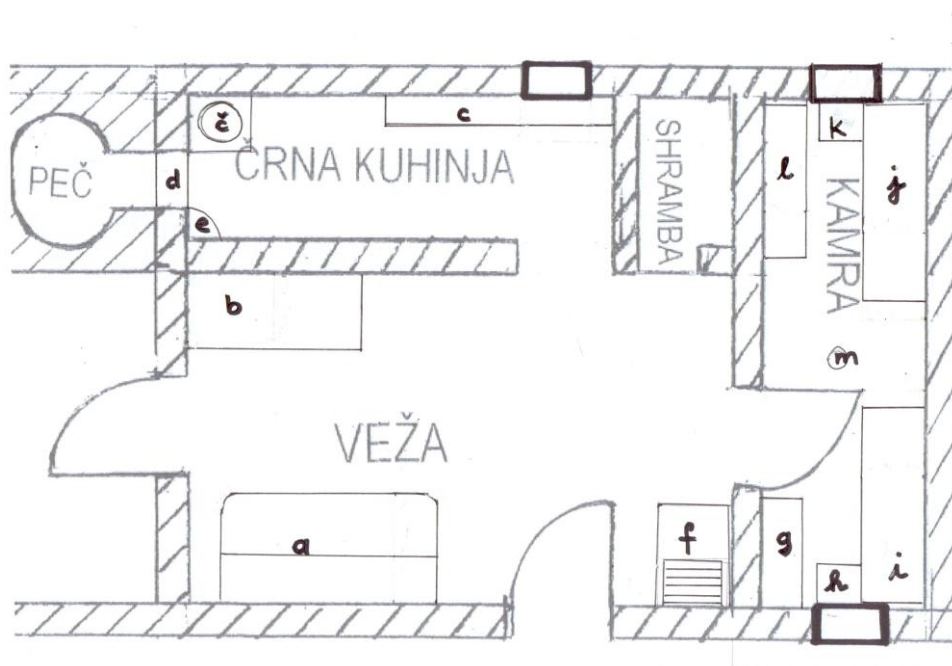
Stene so bile okrašene z več slikami, ki so jih spominjale na določene dogodke (npr. slike s planinskega vzpona na Škrlatico, slika občinskega sveta ali slika Ivana Giovanellija v partizanih) ali pa so jih dobili za darilo npr. slika Jezusa, Boga Očeta in Svetega Duha. Poleg teh je tudi reprodukcija umetniške slike Ivane Kobilice, ki so jo dobili kot stalni naročniki Prešernove družbe. Na sredi stene proti Jarški cesti je bilo tudi majhno ogledalo, ki je služilo za »rihtanje«. Za okras in za zagrinjanje so služile rdeče kariraste zavese.

V hiši je še danes šivalni stroj, na katerega je mama Katarina Giovanelli šivala obleke za domače potrebe. Pisalna miza je služila očetu v času njegovega 12-letnega županovanja, pa tudi za druga pisarniška dela, ki jih je imel za domačine ali pa kot poverjenik zavarovalnice Sava.

Pred drugo svetovno vojno, ko še niso imeli električne napeljave, so imeli s stropa obešeno svetilko na petrolej, po drugi svetovni vojni pa na elektriko.

Za ogrevanje prostora, še posebej pozimi, je služila krušna peč. Včasih je bila takšna, da so lahko zlezli nanjo, leta 1950 pa so jo zamenjali z višjo. Ob krušni peči je klop, na kateri so sedeli in se ob peči gredli. Pod klopjo pa so shranjevali in sušili čevlje. Pod to klopjo je bila tudi pručka, ki je služila majnim otrokom za sedenje, odraslim pa za obuvanje čevljev. Pod stropom so ob krušni peči leseni drogovi, ki služijo za sušenje obleke. Ko so bili otroci še majhni, je bilo v hiši tudi več doma narejenih igrač. Otroci so imeli tudi lokomotivo, ki so jo dobili od sorodnikov v Ameriki.

9.2 Veža, črna kuhinja in kamra

Legenda:

a – kuhinjska omara ali kredenca	g – omara
b – zidan štedilnik ali šporhet	h – nočna omarica
c – polica za kuhinjske lonce	i – postelja
č – svinjski kotel	j – postelja
d – polička in pokrov za krušno peč	k – nočna omarica
e – orodje za krušno peč	l – omara
f – stopnišče za na podstrešje	m – luč

VEŽA IN ČRNA KUHINJA

Veža je bila prehodni prostor, iz katerega je bil prehod v vse ostale stanovanjske prostore. Služila je tudi za priročno shranjevanje posode in raznih drugih predmetov. Črna kuhinja je bila seveda namenjena predvsem kuhanju in kurjenju krušne peči.

Visoka kuhinjska omara ali kredenca je bila namenjena za shranjevanje začimb, sladkorja, kozarcev, polente in drugih surovin ter za posodo. Smetišnica in metla sta bila pri roki za pometanje tal. Ob predpražniku so si očistili čevlje, preden so vstopili v vežo oziroma v hišo ali kamro. Tehnica, lončeni lonci, košare, solnica, zajemalke, cedila itd. so bili pripomočki za kuhanje v črni kuhinji. V črni kuhinji je bil svinjski kotel, v katerem so kuhali večje količine krme za živali, manjše količine krompirja, repe in kolerabe pa so kuhali v kovinskem kotlu v krušni peči. Ob krušni peči so imeli burkle, ki so služile za postavljanje loncev v in iz peči, poleg tega pa še lopar za peko kruha, metlice in drugo orodje za kurjenje krušne peči.

KAMRA

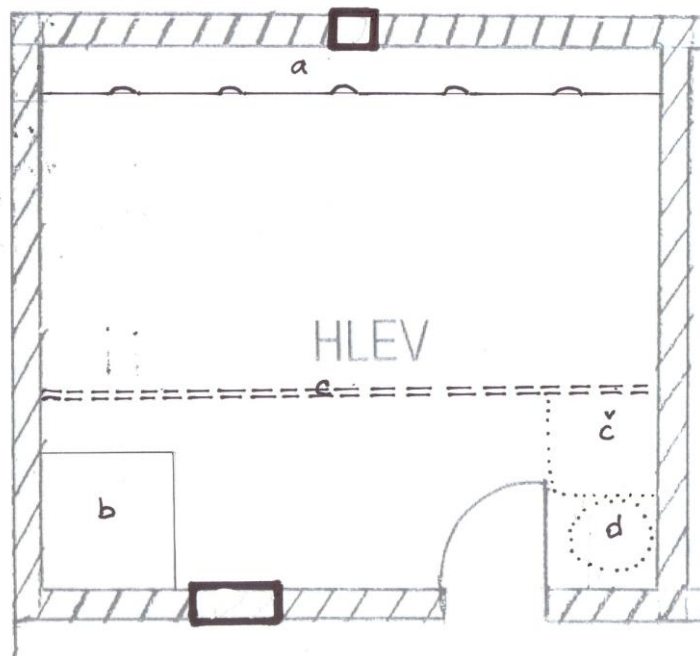
Kamra je bila spalnica za ženski del družine. Mama Katarina in hči Pepca sta spali vsaka na svoji postelji. Ob njih sta imeli vsaka svojo nočno omarico, v kateri je bila shranjeno nočno posodo (ali kahlo). Stranišče je bilo namreč zunaj, v šupi in da jim ponoči ni bilo treba zapuščati sobe, so imeli nočno posodo. V dveh omarah so hranili boljšo obleko, torej obleko, ki so jo imeli za k maši in večje praznike.

Kamro so po stenah krasile slike, med katerimi je bil Groharjev Sejalec, spet darilo Prešernove družbe. Po drugi svetovni vojni so imeli v kamri še spomenico, ki so jo dobili v spomin na Ivana Giovanellija, ki je umrl tragične smrti v taborišču Mauthausen.

Svetili so si s petrolejko ali leščerbo, ki so jo prenašali iz prostora v prostor. Po napeljavi električne energije so luč namestili na sredino kamre.

10 GOSPODARSKI PROSTORI KOFUTNIKOVE DOMAČIJE

10.1 Hlev

Legenda:

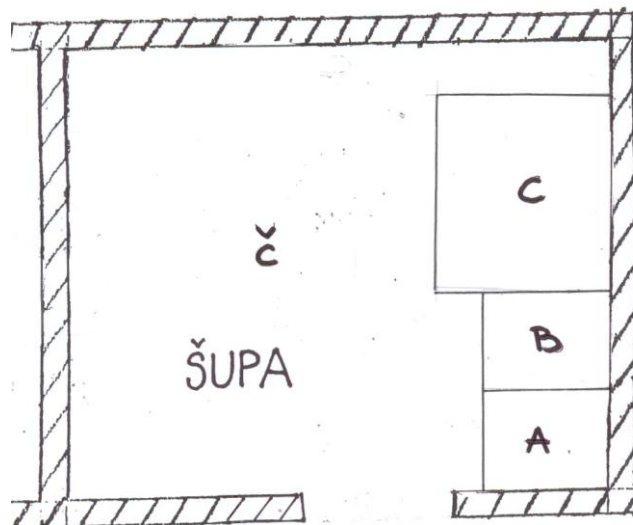
- a – leseno korito za krmljenje živine
- b – svinjak za svinjo z mladiči
- c – odtočni kanal za gnojevko
- č – gnojna jama
- d – prostor za začasno shranjevanje gnoja

Hlev je bil bivalni prostor za konja, kravo in telico ali teleta, pozimi pa še za svinjo in prašiče ter kokoši. Vsako poletje so v hlevu gnezdile lastovke. V hlevu so na kupu zbirali gnoj, ki so ga, ko se ga je zadosti nabralo, vozili na gnojišče. Ob steni je bil lesen, pol metra širok žleb, v katerega so s košem nosili seno in drugo krmo. Živini so v vedrih nosili vodo za napajanje. Kadar so kravo molzli, so prinesli stolček za molžo in jo na roke pomolzli. Včasih so morali pri molži kravi privezati rep. V hlevu so negovali živino, na primer krtačili konja. Živini so nastiljali slamo ali steljo, ki so jo prinesli v košu s šupe.

V levem kotu hleva je bil prostor za svinjo z mladiči. Mladi prašički so imeli posebno korito za krmljenje, ki so ga čistili z doma narejeno metlico.

Po hlevu je tekalo tudi nekaj spuščениh zajcev, v zimskem času pa so v njem spale tudi kokoši.

10.2 Šupa, svinjak, stranišče in lopa za orodje

Legenda:

- A – lopa za orodje
- B – stranišče »na štrbunk«
- C – svinjak
- Č – šupa

ŠUPA

Šupa je služila za shranjevanje listja, ki so ga imeli za nastiljanje živini. V šupi je tudi svinjak, v katerem so imeli dva do tri prašiče. Poleg svinjaka so imeli stranišče na štrbunk in lopo za orodje. V njej so hranili predvsem konjsko vprego, pa tudi drugo orodje. Poleg nje so imeli obešene kose in več grabelj. Na podstrešju šupe in hleva so hranili seno.

DVORIŠČE

Na dvorišču je bila pred vhodom v hišo vrtna uta, v kateri so poleti obedovali, predvsem pa jim je služila za druženje. Pod hruško je bila lesena klop, pred hišo pa klop iz kovinskega ogrodja, narejena iz starega nemškega kamiona. Obe sta bili središče družabnega zbiranja. Na steni pred šupo je bilo obešenega še veliko raznega orodja. Pred hlevom je bil zajčnik za zajce ter dohod v kokošnjak, ki je bil pod streho. Pod nadstreškom pred hlevom in šupo je bil tudi delovni prostor (tam so imeli ponk ali mizarsko miza) ter stolico, ki jim je služila za žaganje drv. Tam je bil tudi prostor za žganjekuho.

11 RAZPRAVA

V razpravi sva preverili, ali se najine hipoteze ujemajo z ugotovljenim stanjem.

Hipoteza: Hiša je imela naslednjo opremo: krušno peč, bogkov kot, mizo, klopi in stole, skrinje in posteljo. Namenjena je bila druženju čez dan, prehranjevanju in spanju.

Pri popisu opreme sva ugotovili, da so bila najina predvidevanja le deloma pravilna. V hiši niso imeli skrinje, ampak omaro. Poleg predvidene opreme so imeli še šivalni stroj, pisalno mizo in poličko z obešalniki.

Hiša je bila središče družinskega življenja. V njej so se vsak dan družili, obedovali, molili, delali, predvsem v zimskem času, in se zabavali ob prostem času. Ženske so v njej pletele ali opravljala razna ročna dela, oče je v njej opravljal pisarniška opravila v času svojega županovanja. Ponoči je bila hiša spalnica za moški del družine. Enkrat na teden se je hiša spremenila v kopalnico, ko so se umivali v čebru. V hiši je bil tudi mrliški oder, kjer so se poslovili od umrlega družinskega člana.

Hiša je bila okrašena z zavesami, preprogami na steni ob posteljah in s slikami. Bogkov kot je bilo hišno svetišče, ob katerem so molili in obedovali. Za mizo jim je sprva služila mentrga, ki je bila prostor za mesenje testa. Ko so otroci zrasli, je bila ta premajhna in so h klopem postavili večjo mizo.

Hipoteza: Črna kuhinja je črn, s sajami oblečen del veže, ki je imel obokan strop, na katerem so se sušile klobase. V njej so bili pripomočki za kuhanje in peko. V veži je bilo ogledalo in čeber za umivanje. To je bil prehoden prostor v hiši, od koder so bila vrata v vse ostale stanovanjske prostore.

Poleg predvidene opreme je bila v veži tudi kuhinjska omara ali kredenca, zidan štedilnik, v kuhinji pa še polička za lonce in orodje za krušno peč. Vodo so imeli v škafu, ki je bil postavljen na stolu. Prinašali so jo v vedru iz vaškega vodnjaka na nasprotni strani ceste. Visoka kuhinjska omara ali kredenca je bila namenjena za shranjevanje začimb, sladkorja, kozarcev, polente in drugih surovin ter posodo. Smetišnica in metla sta bila pri roki za pometanje tal. Ob predpražniku, ki je bil narejen doma iz koruznega ličkanja, so si očistili čevlje, preden so vstopili v prostor. V veži in kuhinji so bili še tehtnica, lončeni lonci, košare, solnica, zajemalke, cedila in drugi pripomočki za kuhanje na zidanem štedilniku in krušni peči. V črni kuhinji je bil tudi okrogel zidan svinjski kotel, v katerem so kuhali večje količine krme za živali.

Hipoteza: Kamra je bila opremljena s posteljo in skrinjo. Služila je samo za spanje družinskih članov.

Najina predvidevanja, da je bila v kamri skrinja za obleko, so bila napačna. V njej sta bili dve omari, v katerih so hranili boljšo obleko. Poleg tega sta bili v kamri dve

postelji in dve nočni omarici, v katerih so hranili nočno posodo. Okrašena je bila s slikami in čipkastimi zavesami. V njej je spal ženski del družine.

Hipoteza: Hlev je imel žleb, ob katerem so bile privezane krave in telički.

Hlev je bil bivalni prostor za konja, kravo in telico ali teleta, pozimi pa še za svinjo in prašičke ter kokoši. V hlevu so na kupu zbirali gnoj, ki so ga vozili na gnojišče. V lesen žleb ob steni so s košem nanosili sena in druge krme za živino, v vedrih pa so jim nosili vodo za napajanje. Kadar so kravo molzli, so prinesli stolček za molžo. Živini so tudi nastiljali slamo ali steljo, ki so jo prinesli v košu s šupe. V levem kotu hleva je bil prostor za svinjo z mladiči. Po hlevu je prosto tekalo nekaj zajcev, v zimskem času pa so v njem spale tudi kokoši.

Hipoteza: Šupa ali listnjak je služil za shranjevanje slame in stelje. V njem je bil tudi svinjak za eno do dve svinji, WC na štrbunk, lopa za orodje in lopa za kokoši.

Hipoteza se je v glavnem potrdila. Ni pa bilo v šupi prostora za kokoši. Te so imele prostor pod podstreškom. V lopi so hranili predvsem konjsko vprego. Poleg nje so bile obešene grablje in kose.

Hipoteza: Pred hlevom in šupo je nadstrešek, kjer so shranjevali komat, koso, srpe, grablje in drugo kmečko orodje.

Na dvorišču je bila pred vhodom v hišo vrtna uta, v kateri so poleti obedovali, predvsem pa jim je služila za druženje. Pod hruško je bila lesena klop, pred hišo pa klop iz kovinskega ogrodja, narejena iz starega nemškega kamiona. Na steni pred šupo je bilo obešenega še veliko orodja. Pred hlevom je bil še zajčnik za zajce in dohod v kokošnjak, ki je bil pod streho. Pod nadstreškom pred hlevom in šupo je bil delovni prostor za razna popravila orodja, stolica pa je služila za žaganje drv. Tam so si uredili tudi prostor za žganjekuho.

Natančnejši opis opreme opisujeva v prilogah.

12 ZAKLJUČEK

Z ugotovitvami raziskovalne naloge sva zelo zadovoljni. Spoznali sva številne predmete izpred sto in več let ter ugotovili, za kaj so jih uporabljali.

Raziskovanje bi bilo dobro nadaljevati. Če bo ta hiša muzej, bi bilo dobro še podrobneje popisali življenje v njej. To bi pripomoglo k temu, da bi jo obnovili tako, da bi prikazovali življenje, ki so ga njeni prebivalci živeli pred sto in več leti.

13 LITERATURA IN VIRI

Literatura:

- Slavko Brinovec, Marija Košak, Jurij Senegačnik: Slovenija, Zemljepis za 8. razred osnovne šole, uredil Slavko Brinovec. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995.
- Tone Cevc, Ignac Primožič: Kmečke hiše v Karavankah, Stavbna dediščina hribovskih kmetij pod Kepo, Stolom, Košuto, Obirjem, Pristovškim Storžičem in Peco. Celovec, Založba Drava, 1988.
- Enciklopedija Slovenije: 5. knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1991, str. 108-109.
- Peter Fister: Arhitekturne krajine in regije. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Zavod RS za prostorsko planiranje, 1993, str. 116-117.
- Teja Grad, Karmen Moneta, Življenje v Kofutnikovi hiši, raziskovalna naloga s področja zgodovine, Gibanje Znanost mladini. Domžale, Osnovna šola Rodica, 2004.
- Anton Melik: Slovenija, Geografski opis. Ljubljana: I. Knjiga, Splošni del, 2. predelana izdaja, 1963, str. 520-555.
- Ivan Sedej, Kmečka hiša na Slovenskem, Zbirka Pelikan, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1976.
- Ivan Sedej: Sto najlepših kmečkih hiš na Slovenskem. Ljubljana: Prešernova družba v Ljubljani, 1989.
- Slovenski etnološki leksikon, uredil Angelos Baš s sodelovanjem uredniških odborov. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2004.
- Mojca Tercelj Otorepec: Budnarjeva hiša, Pr' Matjaž, Zgornje Palovče št. 5, Pregled konservatorskih posegov na objektu ob njegovi namembnosti – etnološki vidik. Ljubljana, Varstvo spomenikov, 39, 2004.
- Dejan Tesovnik, Andraž Vrhovec: Stare hiše v Jaršah in na Rodici, raziskovalna naloga, Gibanje znanost mladini. Domžale, Osnovna šola Rodica, marec 2003.

Ustni viri:

- Lovrenc Giovanelli, Jarška 58, Srednje Jarše
- Pepca Giovanelli, por. Žebovec, Gubčeva 1, Vir
- Mojca Tercelj Otorepec, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Kranj

Pisni viri:

- Status animarum, župnija Mengeš
- Fotoalbum, arhiv Lovrenca Giovanellija
- Katastrski načrt Srednje Jarše (Vir, MKRS, GIS KD, kopija, Indok center, Metelkova 4, Ljubljana)

14 PRILOGE

Priloga 1: Popis zunanosti Kofutnikove domačije

Priloga 2: Popis hiše ali kmečke izbe

Priloga 3: Popis veže s črno kuhinjo in kamre

Priloga 4: Popis gospodarskega dela domačije

Priloga 5: Popis dvorišča

Priloga 6: Razgovor z go. Pepco Žebovec

Priloga 1: Popis zunanosti Kofutnikove domačije

STANOVANJSKI DEL – ZAHODNA STRAN

<i>Slika</i>	<i>Opis</i>
<p data-bbox="363 936 657 969">1. ZATREPNI GANK</p> 	<p data-bbox="858 958 1359 1066">Na zahodni strani, proti Jarški cesti ima Kofutnikova domačija lesen zatrepni gank.</p>
<p data-bbox="316 1402 705 1435">2. OKNA IN ZABITA OKNA</p> 	<p data-bbox="858 1426 1398 1682">Na zahodni strani sta dve zastekljeni okni z gavtri. Poleg teh so vidna tri manjša okna, ki so zabita z lesom. Ta majhna okna so bila brez stekla in so jih zapirali z leseno desko z notranje strani. Manjša okna so zabili in jih zamenjali z večjimi okrog leta 1920.</p>
<p data-bbox="363 1854 657 1888">3. VEZANA BRUNA</p>	<p data-bbox="858 1879 1374 2018">Bruna so polkrožna. Na robovih so mojstrsko zvezana. Skupaj so jih zabili z lesenimi klini, ki so bili ročno izdelani.</p>

STANOVANJSKI DEL – SEVERNA STRAN

<i>Slika</i>	<i>Opis</i>
<p data-bbox="368 353 616 387">4. HIŠNO OKNO</p> 	<p data-bbox="826 376 1390 483">Na severni strani hiše je prav tako okno z gavtri. Lesena bruna na severni strani so v nekoliko slabšem stanju.</p>
<p data-bbox="213 768 770 801">5. DIMNIK ALI RAJFØNK IN STREHA</p> 	<p data-bbox="826 790 1382 969">Kofutnikova domačija je bila krita s slamo, okoli pa je bila pločevina, da se streha ni vžgala, če je iz dimnika padla iskra. Okrog leta 1938 so slamnato streho zamenjali z današnjo.</p>
<p data-bbox="188 1173 799 1207">6. ZIDANA STENA IN KUHINJSKO OKNO</p> 	<p data-bbox="826 1196 1390 1303">V predelu krušne peči in črne kuhinje je hiša zidana iz kamna. Na sliki je zastekljeno kuhinjsko okno.</p>
<p data-bbox="363 1550 620 1583">7. OKNO KAMRE</p> 	<p data-bbox="826 1570 1401 1677">V zidanem delu hiše je zastekljeno okno na severni strani. V kamri okna nimajo kovinskih gavter.</p>

STANOVANJSKI DEL – JUŽNA STRAN (DVORIŠČE)

Slika	Opis
<p data-bbox="363 315 608 349">8. HIŠNO OKNO</p> 	<p data-bbox="815 338 1390 595">Proti dvorišču je eno večje okno, dve manjši pa sta zabiti. Pod njih so v skladovnico zložena polena. Okno ima kovinske gavtre. Okna z gavtri so bili nekoč v mengeškem župnišču, ko pa so tega okoli leta 1920 prenavljali, so jih dobili Kofutnikovi.</p>
<p data-bbox="363 645 608 678">9. ZABITA OKNA</p> 	<p data-bbox="815 667 1390 813">Medtem ko so vsa manjša okna zabita z lesenimi bruni, je eno na južni strani zazidano z opeko in pobeljeno (slika spodaj).</p>
<p data-bbox="408 965 568 999">10. STENE</p> 	<p data-bbox="815 987 1390 1200">Z lesenimi bruni je obdan le tisti del domačije, kjer je v notranjosti hiša. V nadaljevanju pa je na les narejena štukadura. Na les so položene mreže iz trstičja in ometane z apnom, kakor kaže odluščeni del stene.</p>
<p data-bbox="244 1265 735 1299">11. DROGOVI POD OSTREŠJEM</p> 	<p data-bbox="815 1323 1369 1391">Žice in drogovi pod ostrešjem so služili za obešanje in sušenje koruze.</p>
<p data-bbox="201 1615 767 1648">12. ODPRTINA ZA PODAJANJE SENA</p> 	<p data-bbox="807 1630 1398 1776">Pod ostrešjem, nad klopjo, je odprtina, skozi katero so podajali seno, ki so ga hranili v zgornjem delu gospodarskega in stanovanjskega dela domačije.</p>

<p>12. VHODNA VRATA</p> 	<p>Levo od vhodnih vrat je električna omarica, ki so jo vzdali takrat, ko so električno napeljavo iz žic speljali po zemlji. Omarico so potem povezali z električno ploščo v hiši. Do nje je prej prihajal kabel s strehe. Desno od vhodnih vrat je vrv za obešanje krp in manjših kosov perila.</p>
<p>13. KLETNO OKNO</p> 	<p>Desno od vrat je precej založena klop, pod njo pa je kletno okno.</p>

GOSPODARSKI DEL – JUŽNA STRAN

<i>Slika</i>	<i>Opis</i>
<p>14. HLEV</p> 	<p>Tudi hlev je bil včasih lesen. Pozidali so ga šele po drugi svetovni vojni, okrog leta 1950. Na južni strani hleva je manjše okno. Pred njim je precej nadstreška, zato so tam shranjevali razno orodje, tam je bil tudi zajčnik, pod streho pa je bila narejena greda, po kateri so kokoši šle v kokošnjak.</p>

<p>15. ŠUPA</p> 	<p>Vzhodni del Kofutnikove domačije, kjer je šupa, je še danes lesen. Tudi v tem delu je veliko nadstreška, pod njim pa hranijo razna orodja (grablje, kose itd.).</p>
---	--

GOSPODARSKI DEL – SEVERNA STRAN

<i>Slika</i>	<i>Opis</i>
<p>16. HLEV</p> 	<p>Severna stena hleva ima majhno okence. Streha ni v isti ravni kot pri stanovanjskem delu, čeprav je pred pozidavo bila. Medtem ko je zidani stanovanjski del pobarvan z rdečo barvo, je zid hleva sive barve.</p>
<p>17. ŠUPA</p> 	<p>Severna stran šupe je pokrita s streho v isti ravni kot hlev. Skrajni severovzhodni del šupe je v zelo slabem stanju in se podira.</p>

POD – LOČENO GOSPODARSKO POSLOPJE

<p>18. PODRT POD</p> 	<p>Gospodarski objekt, ki so mu rekli pod, se je pred osmimi leti podrl. Bil je krit s slamo. Ker je ta začela puščati, jo je lastnik zamenjal s ploščami, vseeno pa je ostrešje še zamakalo in hitro razpadalo. Ko pa je bil visok sneg, se je pod podrl sam vase. Na podu je bila slamoreznica. Še sedaj je vidna streha poda, ki pokriva nekaj kmečkega orodja. Pod njo so še brane, dva pluga, en star voz – dira in verjetno še kaj.</p>
--	---

Priloga 2: Popis hiše ali kmečke izbe

<i>Ime predmeta (slovensko, domače) in slika</i>	<i>Opis predmeta</i>
<p>1. POLICA POD STROPOM</p> 	<p>Polica se nahaja takoj levo za vrati, tik pod stropom. Včasih so na njej shranjevali krtače za čevlje, za obleke, zdravila, razne kreme. Pod poličko je pet lesenih obešalnikov, na katere so obešali delavno obleko.</p>
<p>2. in 3. PREPROGI OB STENI</p> 	<p>Ob obeh posteljah v hiši sta na steni debela prta. Prt pri postelji pri vhodu ima posebno zgodovino. V gradu v Goričanah pri Medvodah so bili med drugo svetovno vojno zaprti (v lagarju). Nemci so imeli v grajski kapeli polno razne krame, ki so jo zaplenili ljudem. Ta stenska preproga je bila nekoč v gostilni Mrak v Goričanah, kjer je bila belogardistična oziroma domobranska postojanka. 4. maja 1945 so partizani zavzeli zapore v Begunjah, zato so Nemci in žandarji ponoči odšli tudi iz gradu v Goričanah. 5. maja 1945 zgodaj zjutraj so grad zavzeli domobranci. Hoteli so se prikupiti zapornikom, zato so jih zjutraj spustili na svobodo. Za spomin na Goričane je takrat 15-letni Lovrenc iz grajske kapele vzel ta prt. Prt pri drugi postelji je manjši in bolj enostavno</p>

<p>4. in 5: POSTELJA – ŠPAMPET</p> 	<p>poslikan.</p> <p>Ena je stala ob južni steni, takoj levo od vhoda v hišo, druga pa med krušno pečjo in omaro ob severni steni. Na prvi je spal dedek, na drugi pa oče. Po dedkovi smrti leta 1936, pa do druge svetovne vojne, je na dedkovi postelji spal brat Ivan, za Lovrenca pa so postavili še eno posteljo pod bogkov kot. Klopi pod bogkovim kotom so odmaknili proti sredini sobe in tja postavili še eno posteljo.</p>
--	---

<p>6. BOGKOV KOT</p> 	<p>V bogkovem kotu je bil križ – razpelo, kot je še danes, samo da ga danes zakriva televizija. Pod bogkovim kotom ni bilo poličke. Samo v času božičnih praznikov so v kot postavili jaslice: v mah so postavili podobice iz kartona.</p>
<p>7. TELEVIZOR</p> 	<p>Bogkov kot danes zakriva televizor. Pred njim je postavljena miza. Na tem mestu je bil nekdanji osrednji prostor v hiši, kjer so se ob mizi in klopi z lesenim naslonjalom zbirali družinski člani pri jedi in druženju.</p>
<p>8. SKUPINSKA SLIKA Z GORA</p> 	<p>Poleg bogkovega kota proti dvorišču je obešena slika, ki lastnika hiše spominja na planinski pohod na Škrlatico. V ozadju je viden vrh Triglava. Spominska slika je nastala med letoma 1935 in 1940.</p>
<p>9. in 10. SLIKA IN OGLEDALO ALI ŠPEGU</p> 	<p>Velika slika s podobo boga očeta, sina Jezusa in Svetega duha v podobi galeba se nahaja nad pisalno mizo. Sliko je oče dobil okrog leta 1925 v zahvalo za vestno županovanje Občini Jarše. Slika je lepo uokvirjena in spredaj zaščiten s steklom. Za spodnji rob lastnik zatika razglednice in razne fotografije. Levo od slike je manjše ogledalo, ki so mu rekli špegu. Pred tem so imeli še manjše ogledalo.</p>

<p>11. ŠIVALNI STROJ</p> 	<p>Star šivalni stroj, stara Singerca, sedaj stoji pod oknom proti Jarški cesti, včasih pa je bila poleg postelje ob vhodu, ob steni na koncu postelje. Mama je bila šivilja slamnikov v tovarni Univerzale, ko je bila mlajša, kasneje je še šivala sezonsko. Na tem šivalnem stroju je mama šivala za domače potrebe. Mama in hči sta veliko tudi pletli, slednja je tudi kleklala. Slamnatih kit pa niso pletli, ker ni bilo takšne slame. Rženo slamo so imeli za streho, pšenično slamo pa za krmo živini.</p>
<p>12. PISALNA MIZA</p> <p>Pisalne mize ni več, ker so jo odpeljali v Homec.</p>	<p>Poleg šivalnega stroja med obema oknoma ob steni proti Jarški cesti se je nahajala očetova pisalna miza, čez katero je bila potegnjena roleta. Na stari sliki Kofutnikove hiše iz tega obdobja sta na hiši dve tabli: Občina Jarše Srednje Jarše in tabla zavarovalnice Sava, ker je bil oče tudi njen poverjenik.</p>
<p>13. in 14. KLOPI IN MIZA</p> 	<p>V bogkovem kotu je stala podolgovata miza, ob kateri so bile klopi ter dva stola. Prvotna miza je bila podolgovata mentrga, v kateri je mama mesila testo. Ko menterge niso potrebovali, so jo pokrili s pokrovom in je služila za mizo. Bila je velika 1,9 metra in široka 80 centimetrov. Namesto te mize so kasneje dobili novo mizo, saj so otroci zrasli in ni bilo več za vse prostora pri mentrgi. Sedaj je na tem mestu majhna mizica za televizijo. Od obeh oken na vsaki strani bogkovega kota sta bili dve leseni klopi z leseno desko na steni. (Na sliki je mentrga iz Budnarjeve hiše).</p>
<p>15. SPOMINSKA SLIKA</p> 	<p>Na steni poleg pisalne mize je slika Ivana Giovanellija (21. 3. 1924–9. 5. 1944) iz časa, ko je bil v partizanih. Po vojni so jo dali povečati, da so jo imeli za spomin nanj, saj je umrl v koncentracijskem taborišču Mauthausen.</p>

<p>16. ZAVESE ALI FIRŽNKI</p> 	<p>Nad okni so zavese, ki so obešene na kovinsko palico. Zaveso so bile včasih narejene na polža. K starim hišam so dajali kariraste zavese. Na sliki je vidna tudi električna napeljava, ki je napeljala vrh stenskega ometa.</p>
<p>17. LUČ ALI LAMPA</p> 	<p>Luč v hiši se nahaja na stropu nad pisalno mizo, nad jedilno mizo pa je ni bilo. Električno napeljavo so dobili šele po drugi svetovni vojni. Da ne bi uničili stenskega ometa, so žice napeljane vrh ometa. Pred napeljavo električne energije so si svetili s petrolejkami ali leščerbami, v gospodarskem delu pa tudi s trskami. Včasih so uporabljali tudi sveče.</p>
<p>18. SPOMINSKA SLIKA</p> 	<p>Na severni steni hiše (proti Mlinski cesti) je poleg omare obešena še ena spominska slika iz časa očetovega županovanja. Na njej so vsi občinski svetniki Občine Homec. Slika je nastala okoli leta 1938.</p>
<p>19. OMARA ALI KOSŹTN</p> 	<p>Stara omara v stilu bidermajer je postavljena v desni kot hiše ob stenah proti Jarški in Mlinski cesti. Zgornji deli vrat so izbočeni. V tej omari so shranjevali delavno obleko in otroška oblačila.</p>

<p>20. SLIKA NAD POSTELJO</p> 	<p>Nad posteljo, ki je nameščena med kmečko pečjo in omaro na severni strani hiše, je slika Ivane Kobilice. Slika je že nekoliko obledela. Po spominu Lovrenca Giovanellija je to slika, ki so jo dobili poleg knjig Prešernove družbe.</p>
<p>21. DROGOVI OB KRUŠNI PEČI</p> 	<p>S stropa so ob krušni pečji obešeni drogovji, ki še danes služijo za sušenje obleke. Na strop je pritrjena kovinska zanka, v katero so položeni leseni drogovji. Včasih so ob pečji in na pečji sušili domača zelišča za čaj.</p>
<p>22. KRUŠNA PEČ</p> 	<p>Krušna peč še danes prostoru daje posebno prijetno toploto. Pred letom 1950 so imeli nižjo krušno peč, na katero so lahko tudi zlezli in se na njej pogreli. Posebnih stopnic niso imeli, ampak so nanjo zlezli kar s klopi. Novejša krušna peč je zgrajena iz rjavih lončenih opek. Grajena je višje, tako da se na njej ne da sedeti.</p>
<p>23. KLOP IN POLICE OB KRUŠNI PEČI</p> 	<p>Ob krušni pečji je lesena klop za sedenje in gretje, pod njo pa polic za shranjevanje čevljev .</p>

<p>24. PRUČKA</p> 	<p>Pod klopjo se nahaja tudi pručka. To je majhna podolgovata klopca, ki je dolga približno 50 cm. Služila je za obuvanje čevljev.</p>
<p>25. ZIBKA</p> 	<p>Ko so bili otroci majhni, so ležali v zibki, ki je bila nameščena v kamri poleg mamine postelje. Sedaj je zibka shranjena na podstrešju. Zibka je lesena, z zaobljenima stranicama, da se je lepo gugala. Okrašena je z rožami. (Na sliki je zibka iz Budnarjeve hiše.)</p>
<p>26. ČEBER ZA UMIVANJE</p>	<p>Enkrat na teden se je hiša spremenila v kopalnico. Takrat so v hišo prinesli velik lesen čeber in vanj nalili vročo vodo. Vodo so segreli na štedilniku. Čeber so imeli spravljen zunaj, pod nadstreškom pri hlevu. Za umivanje so uporabljali tudi milo, ki so ga skuhalo doma. Otroci so se usedli v čeber in se v njem okopali. Čeber se je izsušil in razpadel.</p>
<p>27. IGRAČE</p>	<p>Igrače, ki so jih imeli v hiši, ko so bili otroci še majhni, niso več ohranjene. Imeli so različne doma narejene igrače. Dobili pa so tudi železnico od sorodnikov iz Amerike. Ta železnica je imela lokomotivo in štiri vagončke ter tire v obliki številke osem.</p>
<p>28. STROP IN TLA V HIŠI</p> 	<p>Strop v hiši je nizek (1,9 m) iz apnenega ometa, ki je ometan na trstičje. V hiši je bil včasih tudi prečni tram. Ker pa so bili moški precej visoke rasti, jih je motil, zato so ga odstranili. Tla so bila v vseh prostorih, razen v črni kuhinji, iz lesenih desk, ki so jih s sirkovo krtačo občasno ribali.</p>
<p>Opomba: Kolovrata niso imeli, imeli pa so ga pri sosedu.</p>	

Priloga 3: Popis veže s črno kuhinjo in kamre

VEŽA IN ČRNA KUHINJA

<i>Ime predmeta in slika</i>	<i>Opis predmeta</i>
<p>1. KREDENCA</p> 	<p>Visoka kuhinjska omara ali kredenca še danes stoji v veži, levo od vhodnih vrat. Služila je za shranjevanje posode, kozarcev, steklenic, jedilnega pribora ter živil: kis, olje, sladkor, sol, začimbe, riž, polenta in druga živila. Spodnji del kredence je širši, z dvema večjima vratcama ter dvema predaloma na sredini. Zgornji del kredence pa je ožji. Namenjen je bil steklovini in živilom.</p>
<p>2. in 3. SMETIŠNA IN METLA</p> 	<p>Lesena smetišnica ali smetišna, kot so ji rekli, je imela dolgo leseno držalo. Stala je ponavadi pred vhodnimi vrati. Včasih so uporabljali sirkovo metlo, danes pa imajo plastično omelo.</p>
<p>4. PREDPRAŽNIK ALI TEPIH</p> 	<p>Pred vsakimi vrati so imeli ovalen predpražnik, ki so ga spletli sami iz koruznega ličkanja.</p>
<p>5. OBEŠALNIK</p> 	<p>Notranja stran vhodnih vrat je služila tudi za obešalnik za razne pasove, ročno omelo in osovnik – goveji rog z brusilnim kamnom za brušenje kose. Tako je še danes.</p>

<p>6. OBEŠALNIK ZA ORODJE</p> 	<p>Na steni pred lesenimi stopnicami, ki vodijo na podstrešje, so kavljji, ki služijo kot obešalnik za razno orodje. Tam je obešeno sito za sejanje moke, dve žagi in še kaj.</p>
<p>7. LESENE STOPNICE</p> 	<p>V veži so desno od vhodnih vrat lesene stopnice, ki vodijo na podstrešje. Pod njimi je lesen pokrov, pod katerim so bile lesene stopnice v klet (ali kevder ali jamnica). Te stopnice so razpadle, tako da lastnik že nekaj let ni bil v kleti. V kleti so hranili »fronto« (repo, peso in drugo krmo za živino) ter krompir.</p>
<p>8. TEHTNICA ALI VAGA</p> 	<p>V veži so imeli shranjeno tudi kovinsko tehtnico z dvema okroglima posodama. V eno so dali uteži, na druga maso, ki so jo tehtali, npr. česen, moko, sladkor itd.</p>
<p>9. LONČEK</p> 	<p>Včasih so uporabljali aluminijaste lončke. Eden takšnih se še danes nahaja na kredenci.</p>

<p>10. KOŠARE</p> 	<p>Pod stopnicami se nahajajo pletene košare, ki so jih uporabljali za krompir, repo, peso ali nabiranje sadja. Kadar je bilo toplo, so jih imeli zunaj, pozimi pa so jih hranili v veži.</p>
<p>11. SOLNICA</p> 	<p>Kovinska posoda je obešena nad zidanim štedilnikom na lesen podboj vrat proti hiši. V njej so hranili sol.</p>
<p>12. ZIDAN ŠTEDILNIK ALI ŠPORHET</p> 	<p>Sredi veže, blizu vrat v hišo, je še del starega zidanega štedilnika. Po drugi svetovni vojni so ga podrli in kupili kovinskega. Zidan štedilnik je imel dve kuhalni plošči ali renki in kratko cev ali ror za odvajanje dima proti dimniku. Kurili so na drva. Imel je tudi kotliček za gretje vode. V lini spodaj hranijo razne steklenice. Včasih so v njej hranili domač kis ali jesih.</p>
<p>13. in 14. KOVINSKI IN ELEKTRIČNI ŠTEDILNIK</p> 	<p>Kovinski štedilnik je visok 1,5 metra in širok en meter. Desno spredaj ima odprtino za nalaganje drv in čiščenje pepela ter pekač. V predalu spodaj je prostor za drva. V zadnjem obdobju uporabljajo manjši električni štedilnik, ki je postavljen na preostanek zidanega štedilnika. Električni štedilnik ima dve kuhalni plošči zgoraj in pekač spodaj.</p>
<p>15. ZAJEMALKE</p> 	<p>Ob štedilniku je več zajemalk in kovinsko cedilo za čaj. Za štedilnik so namestili lesenitno ploščo, ki služi za steno proti črni kuhinji. Včasih te stene niso imeli, tako da se je videlo v črno kuhinjo.</p>

<p>16. LESEN DROG ALI RAJŽEL</p> 	<p>Pod stropom v črni kuhinji sta bila dva drogova ali rajželnata, na katerih so sušili meso in klobase. Dolga sta bila približno dva metra in široka 1,5 metra.</p> <p>Tla v črni kuhinji so bila cementna, pokrita s papirjem, da se niso umazala.</p>
<p>17. VELBAN STROP</p> 	<p>V črni kuhinji je zidan velban strop, črn od dima, z odprtino za dimnik (rajfnek). Dim je šel navzgor pod strop, da se je umiril, potem pa je šel v dimnik in ven iz hiše. Če je bil nizek zračni pritisk, je bilo treba narediti prepih (odpreti vrata). Še prej je bila kuhinja dimnica in ni bilo dimnika. Dim je šel pod streho. Zato je star les tako trden, ker je prepojen z dimom. Dimnike so delali kasneje.</p>
<p>18. LOVILEC SAJ</p> 	<p>Pod dimnikom se nahaja velika črna kovinska plošča, ki lovi saje, če padejo nazaj iz dimnika ali pa kaj drugega, kar v dimnik prinese veter.</p>
<p>19. ODPRTINA ZA KRUŠNO PEČ</p> 	<p>Pred odprtino za kurjenje krušne peči je manjša polička. Mama je v peči kuhala »fronto« (repe, kolerabe itd.) in krompir za prašiče. Za to so uporabljali litoželezne lonce. S tem so hranili majhne prašičke, pa tudi za živino.</p>
<p>20. SVINJSKI KOTEL</p> 	<p>Svinjskega kotla danes ni več. Stal je v kotu med zunanjo steno črne kuhinje in odprtino za krušno peč. Spodnji del je bil zidan, zgoraj pa je bil kovinski kotel. Uporabljali so ga za kuhanje večjih količin krme za živali. Imel je kratko cev ali ror, ki je odvajal dim proti dimniku. V kotlu so se kuhale večje količine. (Na sliki ognjišče v Budnarjevi hiši).</p>

<p>21. POLICE ZA LONCE</p> 	<p>Pod oknom v črni kuhinji so bile police, na katerih so hranili lonce. Lončene lonce danes hranijo na podstrešju. (Na sliki lončeni lonci v Budnarjevi hiši.)</p>
<p>22. SHRAMBA ALI ŠPAJZA</p>	<p>Del veže poleg črne kuhinje je bil pregrajen in je služil za shrambo. V njej so bile tri police za steklenice, pekače ali plehe in škaf.</p>
<p>23. ORODJE ZA PEKO KRUHA</p> 	<p>V kotu poleg odprtine za kurjenje krušne peči je bilo prslonjeno razno orodje, kot so loparji za kruh, omela in burkle za prijemanje loncev v peči. (Slika iz Budnarjeve hiše.)</p>
<p>24. DRUGA POSODA</p> 	<p>V črni kuhinji so imeli na steni obešene ponve in še druge pripomočke, ki so jih pri kuhi rabili. Na sliki: klobase in ponve v Kofutnikovi črni kuhinji.</p>
<p>25. VODA V KUHINJI</p> 	<p>V črni kuhinji je stal en stol, ki ga je naredil oče. Na tem stolu je vedno stal škaf za vodo. Vodo so prinašali otroci iz vaškega vodnjaka, ki je bil čez cesto na zahodni strani hiše. Danes imajo vodovod. (Na sliki stol s škafom v Budnarjevi hiši.)</p>

KAMRA ALI CIMER

<i>Ime predmeta in slika</i>	<i>Opis predmeta</i>
<p>1. in 2. POSTELJA ALI ŠPAMPET IN SLIKA</p> 	<p>V kamri se ob zunanji steni (proti hlevu) nahajata dve postelji. Dolgi sta približno 2,5 metra in široki okrog 2 metra. Nad posteljo je bila slika Ivana Groharja Sejalec. Danes je že skoraj čisto obledela. Tudi to sliko so dobili poleg knjig Prešernove družje.</p>
<p>3. NOČNA OMARICA ALI NAHTKOSŦTN</p> 	<p>Pod oknom, poleg postelje se na vsaki strani kamre nahajata nočni omarici, ki so jima rekli tudi nahtkostn. Visoki sta približno en meter. Imata en predal in vratca. Za njimi so v spodnjem delu omarice hranili nočno posodo, ker takrat še niso imeli stranišča v hiši.</p>
<p>4. SPOMENICA</p> 	<p>Nad posteljo, nasproti vhodnih vrat, se nahaja uokvirjeno spominsko priznanje Ivanu Giovanelliju mlajšemu. Ta je bil med drugo svetovno vojno v partizanih ujet in kasneje poslan v koncentracijsko taborišče v Mauthausen, kjer je umrl zelo krute smrti (na stopnicah smrti, po katerih so morali taboriščniki nositi težke kamnite bloke, Ivan je zaradi bolezni omagal in je bil zato tam ustreljen).</p>
<p>5. OMARA ALI KOSŦTN</p> 	<p>Na južni strani kamre je omara v stilu bidermajer. Stara je okoli 100 let, saj so že staro kupili. Vrata ima polkrožno izbočena. V omari so bile police. Pripadala je vsem. V njej so hranili boljše obleke, ki so jih oblekli za praznike.</p>

	
<p>6. OMARA ALI KOSŦTN</p> 	<p>Na severni strani kamre stoji druga visoka omara, ki pa je drugačne izdelave. Služila je za shranjevanje obleke.</p>
<p>7. ZAVESA ALI FIRŦNK</p> 	<p>Nad obema oknoma v kamri sta leseni karnisi, na kateri sta obešeni beli čipkasti zavese. Okna v kamri so brez gavter. Sklepava, da so bila vzdana kasneje, kot okna v hiši.</p>
<p>8. CEKAR</p> 	<p>Na podboju vrat visi pleten cekar. Uporabljali so ga za prinašanje stvari iz trgovine. Spleten je iz trakov pšenične slame. Naredili so ga sami doma.</p>
<p>SKRINJE</p>	<p>Skrinje so imeli vedno na podstrešju. V njih so hranili žito in moko. Skrinje so še danes tam, v njih pa hranijo knjige.</p>

Priloga 4: Popis gospodarskega dela domačije

ŠUPA ALI LISTNIK

<i>Ime predmeta in slika</i>	<i>Opis predmeta</i>
------------------------------	----------------------

<p>1. PROSTOR ZA STELJO</p> 	<p>Šupa je služila za shranjevanje stelje, slame, včasih so nakosili tudi mah. Vse so imeli za nastiljanje živini. Nahajala se je na levi strani od vhoda v šupo.</p>
<p>2. STROP V ŠUPI</p> 	<p>V šupi ni bilo stropa, samo streha. V enem delu so bile za strop lesene deske, na katerih so shranjevali seno. Stene šupe so bile lesene, razen proti hlevu, tla pa iz teptane zemlje.</p>
<p>3. DOLGA LESTEV</p> 	<p>V predelu stropa, ki je zapolnjen s senom, je tudi dolga lestev ali lojtra. Bila je zelo močna, dolga približno štiri metre.</p>
<p>4. ROČNA SLAMOREZNICA</p> 	<p>V šupi je na zidu proti hlevu obešena stara ročna slamoreznica. Narejena je iz lesene truge in kose za rezanje. Dolga kosa je zapeta v vodilo. Zgoraj so dali snop ali šop slame, nato so potisnili vodilo s koso navzdol in dolga kosa je slamo odrezala. Ni se vrtela, kot kasneje strojne slamoreznice. Z njo so delali na podu. Seno in slamo so rezali in s tem krmili živino.</p>

<p>5. SVINJAK</p> 	<p>V svinjaku so imeli dva ali tri prašiče. Zgoraj je bila podolgovata lina za opazovanje prašičev, spredaj pa dvižna vrata. Nad svinjakom je bil prazen prostor, na lesenem stropu se je nahajalo seno. V notranjosti svinjaka je veliko leseno korito, kamor so prašičem stresali hrano.</p>
<p>6. MANJŠE KORITO ZA PRAŠIČE</p> 	<p>Ohranjeno je majhno leseno korito, dolgo približno pol metra, z ročajem, ki je tudi služilo za krmljenje prašičjih mladičev.</p>
<p>7. METLICA</p> 	<p>Za čiščenje korita so uporabljali majhno metlo, narejeno iz semenske solate. Včasih so vse stvari koristno uporabili in niso ničesar zavrgli.</p>
<p>8. STRANIŠČE NA ŠTRBUNK ALI SEKRET</p> 	<p>Stranišče na štrbunk, rekli so mu tudi sekret, se nahaja v šupi med svinjakom in lopo za orodje. Za lesenimi vrati je lesena deska za sedenje z okroglo odprtino.</p>

<p>9. LOPA ZA ORODJE ALI CAJHKAMRA</p>	<p>Lopa za orodje ali cajhkamra je služila predvsem za shranjevanje konjske opreme in raznega orodja.</p>
<p>10. SAMOKOLNICA ALI ŠAJTØRGA</p> 	<p>Samokolnica je služila za odvažanje gnoja iz hleva na gnojišče, ki je bilo pred hlevom. Je lesena z lesenim kolesom, okovanim s kovinskim obročem. Uporabljala se je tudi v druge namene, na primer za prevažanje zemlje.</p>
<p>11. KOSE</p> 	<p>Poleg cajhkamre so pod strop obešene kose. Kose so tudi klepali. Vsak dan so jih uporabljali za košenje zelenja, občasno, ob košnji, pa tudi za košenje travnika za mrvo oziroma seno. Za klepanje kos so imeli klepalnik.</p>
<p>12. GRABLJE</p> 	<p>Pred cajhkamro je bil tudi prostor za lesene grablje. Imeli so več grabelj, ki so jih uporabljali za grabljenje sena in stelje.</p>

HLEV ALI ŠTALA

<i>Ime predmeta in slika</i>	<i>Opis predmeta</i>
<p>1. ŽLEB</p> 	<p>Ob severni steni je bil lesen žleb, ki je služil za krmljenje živine. Bil je pol metra širok, narejen iz lesa (plohov), v njem pa so bile izdolbine za živali. Z desne proti levi so bili privezani: konj, krava in telica ali pa še junec. Včasih sta bili dve kravi, včasih pa krava in telica. Na levi strani žlebu je bil običajno prostor še za eno žival, vendar je bil običajno prazen, saj niso imeli zadosti krme.</p>
<p>2. SVINJSKI KOT V HLEVVU</p> 	<p>V kotu levo od vhoda je bil pozimi manjši svinjak. Mama je imela včasih svinjo z mladimi prašički. Drugače pa so bili prašiči v svinjaku v šupi.</p>
<p>3. KOKOŠNJAK</p>	<p>Pozimi so v hlevu spale tudi kokoši (ali kure). Drugače pa so imele kurnik pod nadstreškom.</p>
<p>4. KANAL ZA GNOJNICO</p>	<p>Ob pozidavi hleva, so v tleh uredili odtok za gnojevko in desno od vhodnih vrat v tleh gnojno jamo. Na tem mestu je bil tudi začasno zbirališče gnoja, ki so ga vozili na gnojišče pred hlevom.</p>
<p>5. LASTOVIČJE GNEZDO</p>	<p>V hlevu so vedno imele gnezdo tudi lastovke, ki so se vsako leto vračale.</p>
<p>6. in 7. STROP IN LUČ</p> 	<p>Stene hleva so zidane, zgrajene so bile okrog leta 1950, strop pa je lesen. Luč je danes na sredini hleva. V hlevu sta bili dve majhni okni, ki sta dajali dnevno svetlobo. Na tla so bili v hlevu samo položeni kamni, nič zidani, prazni prostori med njimi so se sami od sebe zapolnili.</p>

Priloga 5: Popis dvorišča

<i>Ime predmeta in slika</i>	<i>Opis predmeta</i>
------------------------------	----------------------

<p>1. VHODNA VRATA ALI DURI</p> 	<p>Vhodna vrata so stara več kot 70 let. So enostavna, široka in dvokrilna. Odkar lastnik pomni, so imeli ta vhodna vrata.</p>
<p>2. KLOP PRED HIŠO</p> 	<p>Med oknom kamre in vhodnimi vrati stoji stara klop z zanimivim železnim ogrodjem. Klop ima posebno zgodbo. Narejena je iz nemških vojaških kamionov, ki so jih partizani požgali zgodaj spomladi leta 1944. Pod Krtinskim hribom so partizani napadli Nemce in ob tem so trije nemški kamioni zgoreli. Kovač Jože Juhant je železje z njih pobral in naredil to klop.</p>
<p>3. KLOP POD HRUŠKO Te klopi ni več.</p>	<p>Pod hruško je bila lesena klop. Koli so bili zabiti v tla, na njih pa je bil položen lesen plošč. Obrnjena je bila tako, da so tisti, ki so sedeli na njej, gledali proti dvorišču. Ob večerih so sedeli na njej in se družili.</p>
<p>4. VRTNA UTA</p> 	<p>Vrtna uta stoji nasproti vhoda v hišo in je zgrajena iz prepletenih letvic. V njej je bila kvadratna miza, okoli nje pa klopi s treh strani. Poleti so v njej obedovali, igrali razne družabne igre (npr. karte).</p>

<p>5. MOTIKA ALI MOTIKCA</p> 	<p>Majhno motiko ali motikco, ko so ji rekli, so uporabljali za sajenje koruze in druga vrtna opravila.</p>
<p>6. ZIDARSKA KELA</p> 	<p>Služila je za ometavanje sten oziroma fasade. Imenovali so jo tudi frajhkela.</p>
<p>7. VRTNA PRALCA</p> 	<p>Pralco so uporabljali za pletje plevela v vrtu, za rahljanje korenja itd.</p>
<p>8. PASJA KOČA ALI KOTLA</p> 	<p>Majhna pasja kočica ali kotla, kot so ji rekli, se nahaja 1,5 metra od vrtno ute. Poleg nje je bil v zemljo zabiti klin (kovinska štanga), na kateri je bila veriga ali ketna za psa.</p>
<p>9. LOPATA</p> 	<p>Poleg ute se nahaja lopata z zelo kratkim držalom. Uporabljali so jo za odstranjevanje iztrebkov od psa. Pri hiši so vedno imeli psa.</p>

<p>10. PERILNIK ALI PERIVŦNK</p> 	<p>Lesen perivnik je sestavljen iz dveh delov in z lesenim robom s treh strani. Star je več kot 60 let, še izpred druge svetovne vojne. Uporabljali so ga tudi za sušenje poljskih pridelkov, na primer čebule, pa sadja. Ko so klali, so na njem hladili klobase. Perivnik je naredil mizar (tišlar). Ženske so ga nosile k Mlinščici, kjer so na njem splakovale perilo. Hranili so ga pod nastreškom pred hlevom.</p>
<p>11. KOŠ ZA SENO</p> 	<p>Pleten koš se je uporabljal za prenašanje sena in zelenja za živino. V hlev so z njim živini nosili mrvo, steljo itd.</p>
<p>12. KOŠARA ZA STEKLEN BALON</p> 	<p>Žganje, ki so ga nakuhali, so shranjevali v velikem steklenem balonu, ki je bil obdan s pletenim košem. V tem starem pletenem košu so kokoši imele gnezdo.</p>
<p>13. KOTEL ZA ŽGANJEKUHO</p> 	<p>Dokaj nov lep kotel za žganjekuho stoji pod nadstreškom in ga lastnik še danes uporablja. Za kuhanje žganja so uporabljali sadje z domačega sadovnjaka, predvsem jabolka in hruške.</p>
<p>14. MIZARSKA MIZA ALI PONK</p> 	<p>Pod nastreškom se nahaja tudi star ponk, mizarska ali kolarska delovna miza, ki je bila v Osolinovem mlinu na drugi strani ceste. Ko je bil oče mlad, je v tem mlinu delal. Od tam je dobil tudi ta star ponk, ki jim je služil kot delovna miza za popravila kmečkega orodja.</p>
<p>15. STOLČEK ZA MOLŽO</p>	

	<p>Nizek stolček s štirimi nogami je služil za molžo krav. Krave je vedno molzla mama.</p>
<p>16. LESENE VILE ZA SENO</p> 	<p>Velike lesene vile s tremi lesenimi vilicami so služile za nakladanje sena.</p>
<p>17. PODAJALNIK ALI PODAJAVŃNK</p> 	<p>Kovinske vile so služile kot podajalnik ali podajavŃnk za snope, ko so jih skladali v kozolec.</p>
<p>18. KRAMP ZA GNOJ</p> 	<p>Kramp je imel tri roglje, eden se je že odlomil. Služil je za kopanje gnoja z voza, ko so ga trosili po polju in travnikih.</p>
<p>19. LIJAK ALI TRAHTAR</p> 	<p>Velik lijak ali trahtar, kakor so mu rekli, je služil za natakanje bline ali žganja v steklenice.</p>

<p>20. in 21. DVA KOMATA</p> 	<p>Pod nadstreškom sta shranjena dva komata za konjsko vprego. Konja so imeli do pred 20-22 let (torej do leta 1985). Bil je zelo dolgo pri hiši, vsaj 25 let, pa so dobili že odraslega. Star je bil več kot 30 let, ko je opešal in poginil. Sosed – mesar ga je dal iz kože, da so jo prodali, kosti in meso pa so pokopali na vrtu.</p>
<p>22. ZAJČNIK</p> 	<p>Pred hlevom je stal tudi manjši lesen zajčnik. V njem so imeli vedno nekaj zajcev, nekaj pa so jih imeli izpuščenih v hlevu, da so prosto tekali.</p>
<p>23. STOLICA</p> 	<p>Pod nadstreškom se nahaja nizka lesena stolica, ki so jo uporabljali za žaganje drv.</p>
<p>24. CIZA Cize nimajo več.</p>	<p>Imeli so cizo na dveh kolesih, ki pa je razpadla, ostalo je le še nekaj njenih delov.</p>

Priloga 6 POGOVOR Z GOSPO PEPKO ŽEBOVEC

Pogovor je nastal v januarju 2007. Na tem mestu objavljava le del najinih pogovorov z gospo Pepko Žebovec. Preostali del je vključen v popis predmetov.

[SPLOŠEN OPIS HIŠE IN PROSTOROV]

Ali ste lahko hodili na gank in ali je bil vedno zaprt?

Ne, gank je bil vedno zaprt. Pred to kritino, ki je sedaj (oziroma pred drugo svetovno vojno) je bila kritina iz slame.

Kakšna so bila prva okna?

Prva okna so bila dosti manjša, kot so sedaj. Bila je samo kvadratna luknja, ki so jo zaprli z desko. Tega se sama ne spominjam, ampak vem le po pripovedovanju očeta. Potem, ko se je oče oženil, je dal narediti okna s steklom in gavtri. Majhna okna so bila približno do leta 1920.

Ali mogoče veste, kako so bila zvezana bruna?

Lesene bruna so bile zabita z ročno izdelanimi žebli. S sekiricami so jih izklesali, potem pa so jih zabili skupaj. Zato se te stare hiše ne podrejo.

Ali je bil dimnik tudi že takrat, ko je bila še slamna kritina?

Da, vendar je bila okoli dimnika neka pločevina, da se streha ni vnela, če je padla kakšna iskra iz dimnika. Streha je bila zamenjana pred drugo svetovno vojno, okoli leta 1938.

Kako to, da je v predelu črne kuhinje stena zidana iz kamna?

Zato, da se hiša ne bi vžgala.

Kakšna so tla v črni kuhinji?

Tla v črni kuhinji so zidana iz cementa.

Kje ste hranili vodo v črni kuhinji?

Ata je v kuhinji naredil stol, na katerem je stal škap z vodo. Vanj smo otroci zivali vodo, ki smo jo prinesli z vedrom iz vaškega vodnjaka.

Kako ste pa pomivali posodo?

Pomivali smo jo v škafu.

Kako ste prali perilo?

Najprej smo ga čez noč namočili, namilili (nažajfali), potem zmencali, ga skuhali in na koncu sprali na perišču ob Mlinščici ter ga obesili na vrvi v sadovnjaku.

V čem ste pa nosili perilo na perišče k Mlinščici?

Nosili smo ga v lesenih škafih.

[KAMRA]

Kaj ste shranjevali v omarah?

Vse, kar smo imeli za obleči. Včasih nismo imeli toliko obleke kot danes.

Ali je bilo določeno, kaj ste shranjevali v posameznih omarah?

Omara, ki je bila v kamri, je bila za lepše obleke. V hiši pa je bilo v omari shranjeno vse mogoče, tudi za otroke.

Kaj pa ste shranjevali v nočnih omaricah?

V spodnjem predalu je bila nočna posoda, ker včasih v hiši nismo imeli stranišča, ampak samo zunaj.

V kamri sta bili tudi dve postelji. Koliko sta približno bili veliki?

Dolgi sta bili okrog tri metre, široki pa dva metra.

Kdo je spal v kamri?

V kamri sva spali midve z mamo. Ata je spal v hiši, ker je bil bolan, tam pa je bilo vedno toplo.

Kakšne svetilke ste uporabljali, preden je prišla električna energija?

Ena svetilka je v hiši visela s stropa. Na vrhu je imela nekakšen krožnik, pa cilinder, spodaj pa si lahko nalil petrolej. Svetilka je imela tudi ogledalce, ki je odsevalo svetlobo. Imeli smo tako svetilko, da smo jo lahko prenašali. Narejena je bila tako kot tista v hiši. Edina razlika je bila, da si jo lahko prenašal iz sobe v sobo, tista v hiši pa je bila stalno na istem mestu. Otroci smo imeli svetilko z ročajem, v katero si nalil olje. Imela pa je tudi vrvico ali »taht«, potem pa si prižgal taht in je svetila. Imenovali smo jo leščerba. Pred tem smo imeli namesto tahta trsko.

Viseča svetilka iz Budnarjeve hiše, kakršno so imeli tudi v Kofutnikovi hiši.

Iz česa je narejen cekar (na sliki)? Ali se ga še spomnite?

Ta cekar je narejen iz pšenične slame, pleten. V Domžalah je bila tovarna slamnikov in po domovih so pozimi povsod pletli slamnate kite, otroci in vsi smo se naučili pletiti kite. Iz teh kit pa smo potem pletli cekarje.

Ali ste pletli tudi slamnike?

Slamnikov skoraj nismo pletli, oziroma zelo malo, cekarje pa pogosteje, da smo jih imeli za domačo rabo.

[HIŠA]

Kaj ste delali v hiši?

Vse: spali, molili, jedli, otroci smo se tam učili, oče, ki je bil 12 let župan, je imel tam pisalno mizo in je tam delal vse za službo.

Ali ste tam tudi kaj shranjevali?

Tam je bila ena omara, kjer so bila shranjena predvsem otroška oblačila.

Kje ste se umivali, v hiši v čeburu?

Na koncu hiše smo hodili po vodo k vaškemu vodnjaku ali »štarni«. Nosili smo jo z vedri, rekli smo jim lamparji. To vodo je imela mama v črni kuhinji za kuhanje, imeli pa smo jo tudi za pomivanje.

Ali je bil v hiši tudi mrliški oder?

Ja, ata je na njem ležal dva večera, potem pa je bil pogreb. To je bilo zelo neugodno, ker so imeli majhne hiše, pozimi pa niso mogli iti nikamor, zato so morali spat drugje. Sedaj ni več tako, ker imajo mrliške vežice.

Tukaj v hiši lahko vidimo eno polico tik pod stropom. Kaj ste hranili na njej?

Ja, na njej je bilo marsikaj: krtače za čevlje, krtača za obleke, zdravila, kreme.... Vse mogoče.

Kje ste pa shranjevali jedilni pribor (krožnike, žlice, vilice)?

To je bilo vse v omari, v veži. Krožniki so bili takrat kovinski.

Tukaj lahko vidimo nekaj obešalnikov, kaj ste na njih obešali?

Na obešalnike pod poličko smo obešali delovno obleko.

Ali je na tem šivalnem stroju šivala mama samo za domače potrebe?

Šivala je predvsem za domače potrebe. Poleg tega je za nas, otroke, pletla nogavice, rokavice, šivala obleke...

Kakšna je bila očetova pisalna miza?

Nič posebnega ni bila. Ob strani je imela tri predalnike.

Kakšne je bila jedilna miza in klopi?

Prva miza je imela vgrajeno mentrgo (za mesenje kruha), ki si jo pokril s pokrovom, potem pa smo lahko na tej mizi tudi jedli. Potem, ko smo otroci zrasli, smo to mizo zamenjali za manjšo mizo, da smo lažje jedli. Prvo mizo pa je oče »stolkel«, da smo jo pokurili. Ob klopi je bila na steni deska, na katero si se lahko naslonil, da te ni zeblo.

Iz katerega leta je slika, na kateri je vaš brat Ivan Giovanelli?

Ta slika je bila narejena po vojni, prej pa je bila manjša slika, ki smo jo potem dali povečati, da jo imamo za spomin nanj.

Kakšne zavese ste imeli?

Zavese so bile narejene na polža. V stare hiše so včasih dajali take. Bile so kariraste.«

Ali ste uporabljali tudi sveče?

Tudi.

Kje pa ste kupovali petrolejke in petrolej?

Petrolej smo kupovali v trgovinah. Manjša trgovina je bila v Jaršah, ki je imela samo najnujnejše stvari: sladkor, sol, olje, moko, petrolej.

Ali se mogoče še spomnite, kako se je ta trgovina imenovala?

Rekli smo ji P^or Ivank, ker je bilo prodajalki ime Ivanka, pisala pa se je Korenta.

Kaj ste včasih ob peči in na peči sušili?

Velikokrat je mama na peči sušila domača zelišča za čaj.

Ko ste bili otroci majhni, ste imeli tudi zibelko. Danes je menda na podstrešju.

Kakšna je bila ta zibelka?

Bila je čisto preprosta zibka, poslikana z rožicami.